

Segrar föreningslivet?

En studie av svenskt föreningsliv under 30 år
bland barn och unga

Ulf Blomdahl, Stig Elofsson, Magnus Åkesson och Linda
Lengheden

Förord

Stockholms stads idrottsförvaltning och kulturförvaltning tillsammans med institutionen för socialt arbete vid Stockholms Universitet genomför kontinuerligt studier kring ”Resursutnyttjande och effekter av offentligt driven eller understödd verksamhet på fritidsfältet”.

Studier om barns och ungdomars fritidsvanor och fritidspreferenser har genomförts i form av forskningsprojektet Ung livsstil sedan 1984. Sedan studien 2004/2005 i Stockholm har vi vidgat perspektivet något och strävat efter att mer utförligt kunna beskriva och analysera ungdomars livsvillkor. I första hand står dock ungdomars situation och preferenser på fritidsområdet i centrum för vår studie. Ung livsstil är ett samarbetsprojekt mellan idrotts- och kulturförvaltningarna i Stockholms stad och institutionen för socialt arbete (Stig Elofsson) vid Stockholms Universitet. I Stockholm har vi genomfört studier 1985, 1992, 1998, 2004/2005, 2008, 2011 och 2013. Studierna om Ung livsstil har också genomförts tillsammans med Haninge kommun (1998, 2004, 2008 och 2012), Helsingborgs stad (2000, 2003, 2006, 2009 och 2012), Jönköpings kommun (1994, 1997, 2000, 2003, 2006, 2009 och 2012), Lidingö stad (2003, 2007 och 2011), Norrköpings kommun (1985, 1991, 1996 och 2008), Huddinge kommun (1998 och 2009/2010), Linköpings kommun (1992, 2009/2010 och 2013), Eskilstuna kommun (1985, 1993 och 2008), Kalmar kommun (1992 och 2013), Sävsjö kommun (1993, 2004 och 2014) samt i Täby kommun (2013).

Ett tack går till de ansvariga för genomförandet av Ung livsstil i de övriga kommunerna. Det är i Haninge Stein Carlsson, i Helsingborg Peter Wennberth, i Jönköping Lena Claesson och Liz Modin, i Lidingö Anders Bergström, John Svensson och Anneli Alexander, i Norrköping Peter Karlsson (1985) och Lars Zetterholm (2008), i Huddinge Toralf Nilsson, i Linköping Ulf Johansson (1992) och Stina Bond (2009, 2013), i Täby Linda Lengheden, i Kalmar Åsa Bengtsson och i Sävsjö Frank Isaksson (2014). I Eskilstuna har fältarbetet 2008 genomförts av Elin Karlberg. Även till Karlberg ber vi att få framföra vårt varma tack.

Från projektet Ung livsstil har bland annat följande rapporter publicerats:

Blomdahl/Elofsson,	Vilka idrottsanläggningar vill ungdomar i Stockholms stad att det ska satsas på 2006-2010?
Elofsson, S,	Vilken typ av aktiviteter inom fritidsfältet önskar ungdomar i Stockholms stad att det ska satsas på?
Claesson Nordin, Å, Blomdahl/Elofsson,	God hälsa på lika villkor.
Elofsson, S,	Hur många motionerar/idrottare för lite och vilka är dom? -en studie av den unga befolkningen i Stockholm, Haninge, Helsingborg, Jönköping och Lidingö.
Blomdahl/Elofsson, Elofsson/Karlsson,	Ungdomars hälsa – har kulturskolan samma positiva effekt på hälsa som idrottsförening?
Elofsson/Blomdahl, Elofsson, S,	Idrott och motion bland ungdomar i särskolan.
	Föräldrars och andra vuxnas betydelse för alkoholkonsumtionen. En studie av högstadie- och gymnasieelever.
	Hälsa och livskvalitet hos ungdomar i särskolan.
	Vilka nyttjar <u>inte</u> det offentligt subventionerade fritidsutbudet och hur är deras hälsa och livskvalitet?

- Blomdahl/Elofsson/Åkesson, **Spontanidrott för vilka?** – en studie av kön och nyttjande av planlagda utomhusytor för spontanidrott under sommarhalvåret.
- Blomdahl/Elofsson, **Utomstående i fritids- och kulturutbudet i Huddinge-** en studie av barn och ungdom i åldersgrupperna 10-19 år (se: <http://www.huddinge.se/unglivsstil>).
- Elofsson/Blomdahl/Åkesson/Lengheden, **Dricker ungdomar i idrottsförening mindre alkohol än de som inte är med i en idrottsförening?**
- Elofsson/Blomdahl, **Kamratrelationer och kamratstöd bland ungdomar i särskolan.**
- Elofsson/Blomdahl/Lengheden, Åkesson, **Ungas livsstil i låg- och högstatusområden** – en studie av högstadieungdomar.

Studier om de vuxnas fritidsvanor och fritidspreferenser har i Stockholm utförts av oss 1985, 1998, 2008, 2009 och 2012.

De **vuxnas** motionsvanor, hälsa och synpunkter på vilka idrotts- och motionsanläggningar som staden ska satsa på under perioden 2009-2013 har undersökts i Stockholms stad. Dessa rapporter har namnet:

- Blomdahl/Elofsson/Öhman, **Vilka anläggningar/verksamheter tycker den vuxna befolkningen att Stockholms stad ska satsa på under 2009-2013?**
- Blomdahl/Elofsson/Öhman, **Vilka anläggningar/verksamheter tycker de fysiskt inaktiva vuxna att Stockholms stad ska satsa på under 2009-2013?**

Utvärderingar inom kulturförvaltningens ram har skett när det gäller kulturskolan och bibliotek:

Följande rapporter har publicerats:

- Blomdahl/Frostensson, **Vilket betyg ger barn, ungdomar och föräldrar kulturskolan?**
- Frostensson, C, **Lust och glädje. Hur uppfattar och värderar eleverna kulturskolans undervisning?**
- Markensten, K, **Varför slutar du i kulturskolans musikundervisning?**
- Elofsson, S, **Kulturskolan 1998. Kön och social bakgrund.**
- Blomdahl/Elofsson/Eriksson, **PUNKTmedis- en utvärdering av en ungdomssatsning på Medborgarplatsens bibliotek i Stockholm.**

Ung livsstil bland **ungdomar i särskolan** har genomförts i Jönköping åren 2000, 2003, 2006, 2009 och 2012, i Haninge 2005, 2008 och 2012, i Stockholm 2008/2009 och 2013¹, i Kalmar 2012 och i Tyresö hösten 2009. Ansvarig för genomförande av studierna i Jönköping har Lena Claesson, Liz Modin, Eva Tallvid och Karin Hyltén varit. I Haninge har Stein Carlsson och Ann-Britt Öhrstig stått för det praktiska fältarbetet tillsammans med fritidsledarna på Jordbro-

¹ En studie i grundsärskolan i Stockholm genomförs i december 2014.

gården. Malin Bernt, Jennifer Wallentin och Claes Åhammar har tillsammans genomfört fältarbetet i Stockholm 2008/2009. I Tyresö har Judit Kisvari och Susanne Svidén ansvarat för allt fältarbete. **Ovanstående personer är också medförfattare till forskningsrapporten ”Idrott och motion bland ungdomar i särskolan”**. Fältarbetet genomfördes i Kalmar av Pär Israelsson, Kaja Halleen-Holmström och Katarina Johansson-Storm. Den andra rapporten från studierna i särskolan heter: Hälsa och livskvalitet hos ungdomar i särskolan. Författare till denna rapport är Stig Elofsson och Ulf Blomdahl. Kamratumgänge och kamratrelationer bland ungdomar i särskolan är det tredje rapporten från vårt forskningsprojekt om barn och ungdomar i särskolan. Även denna rapport är skriven av Elofsson och Blomdahl.

Till följande personer vill vi framföra vårt tack för ”kritisk” läsning av olika utkast till den här rapporten: Gerhard Holmgren, Toralf Nilsson, Steinar Olsen och Oscar Svensson.

För det slutgiltiga innehållet i den här rapporten är vi dock själva ansvariga.

En kortare version av den här forskningsrapporten är utarbetad på uppdrag av myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor och ingår i rapporten Fokus14 – ungas fritid och organisering.

Stockholm i december 2014

Ulf Blomdahl
Forskningsledare Ung livsstil
Tel: 070-665 11 21
E-post: ulf.blomdahl@telia.com

Stig Elofsson
Fil. dr i statistik och docent i socialt arbete
Institutionen för socialt arbete
Stockholms Universitet
E-post: stig.elifsson@socarb.su.se

Magnus Åkesson
Folkhälsoutvecklare
Idrottsförvaltningen
Stockholms stad
Tel: 08-508 27 638
E-post: magnus.akesson@stockholm.se

Linda Lengheden
Sociolog och genusvetare
Idrottsförvaltningen och forskningsprojektet
Ung livsstil
Stockholms stad
Tel: 073- 681 36 33
E-post: linda.lengheden@gmail.com

Andra publikationer inom Ung livsstil finns att hämta på:

<http://www.stockholm.se/idrott/forskning>

<http://www.huddinge.se/unglivsstil>

<http://www.taby.se/unglivsstil>

C författarna och Stockholms stads idrottsförvaltning

Framsida: Mats Lidström

ISBN: 91 86768 90 5

Innehållsförteckning

	Sid.
Kapitel 1 Inledning	1
Kapitel 2 Undersökningen	3
Undersökningsgrupp	3
Att mäta medlemskap/aktivitet i förening	4
Kapitel 3 Vad har hänt i samhället i stort under de senaste 30 åren?	8
Kapitel 4 Hur många når föreningslivet i dag?	11
Kapitel 5 Hur går det för olika typer av föreningar i dag?	14
Kapitel 6 Segrar föreningslivet över tid?	15
Kapitel 7 Hur många ungdomar har och har tidigare haft uppdrag i föreningslivet?	20
Kapitel 8 Sammanfattning och diskussion	22
Litteraturförteckning	29
Bilaga 1. Antalet svarande i de olika kommunerna	32

Kapitel 1. Inledning

Stat, landsting och kommuner önskar genom sitt ekonomiska stöd till föreningslivet i Sverige att många barn och ungdomar därigenom ska få en bra fritid, god hälsa, delaktighet och inflytande². Så här står det i den ungdomspolitiska propositionen: ”En av regeringens främsta insatser för att främja ungdomars inflytande är det årliga omfattande statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationer. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor fördelar statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationer i syfte att stödja barns och ungdomars självständiga organisering och inflytande i samhället”³.

Regeringen formulerar sig bland annat på följande sätt när det gäller stödet till Riksidrottsförbundet: ”Mål och syfte med statsbidraget är att ge möjligheter för flickor och pojkar, kvinnor och män att motionera och idrotta för att främja en god folkhälsa, att stödja en fri och självständig idrottsrörelse samt att ge flickor och pojkar, kvinnor och män positiva upplevelser av idrott som underhållning”⁴. I idrottsstödsutredningen från 2008 pekar man på ett flertal ställen på att ett centralt ideal är att verksamheten i en folkrörelse skall vara öppen för alla oavsett kön, ålder, socioekonomisk bakgrund och härkomst⁵. Som ett av målen och syftena i statens idrottspolitik anges också att ”göra det möjligt för alla människor att utöva idrott och motion”⁶. Riksidrottsförbundet har som värdegrund att alla har rätt att vara med utifrån sina förutsättningar: ”Alla som vill, oavsett nationalitet, etniskt ursprung, religion, ålder, kön eller sexuell läggning samt fysiska och psykiska förutsättningar, får vara med i föreningsdriven idrottsverksamhet.”⁷. Riksidrottsförbundet skriver också i idéprogrammet ”Idrotten vill” att barn och ungdomar ska garanteras inflytande.

Som komplement till statens stöd till idrottsrörelsen och övrigt föreningsliv stöttar även kommunerna det lokala föreningslivet bland annat genom ekonomiska bidrag och anläggningar. Kommunerna stöttar föreningslivet av flera olika anledningar men ofta förekommer motiveringar om att deltagande i förening stärker folkhälsan, ökar delaktigheten, är en arena för integration och ger demokratisk skolning m.m.

I Stockholms stads idrottspolitiska program står det bland annat att staden ska ge praktiskt och ekonomiskt stöd till föreningar som bedriver eller vill starta verksamhet för barn och ungdom samt för personer med funktionsnedsättning. Motivet till detta stöd menar Stockholms stad bland annat är för att ”Föreningslivet har en stor och betydande roll i folkhälsoarbetet...⁸”. Vidare står att läsa i programmet att när det gäller idrott/motion så prioriterar Stockholms stad särskilt de invånare som idag inte idrottar eller motionerar regelbundet med särskilt fokus på äldre ungdomar och framför allt flickor, flickor med utländsk bakgrund, personer med funkt-

² Se Stig Elofssons genomgång i Elofsson, S, **Vilka nyttjar inte det offentligt subventionerade fritidsutbudet och hur är deras hälsa och livskvalitet?**

³ Regeringens proposition 2013/14:191, **Med fokus på unga - en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande**, sid. 62.

⁴ Regeringens proposition 2013/14:1, **Kultur, medier, trossamfund och fritid**, sid. 184.

⁵ Se t.ex. SOU 2008:59, **Föreningsfostran och tävlingsfostran – en utvärdering av statens stöd till idrotten**, sid. 147 och 191.

⁶ Se t.ex. SOU 2008:59, **Föreningsfostran och tävlingsfostran – en utvärdering av statens stöd till idrotten**, sid. 349.

⁷ Riksidrottsförbundet, **Idrotten vill**, sid. 12.

⁸ Stockholms stad, **Idrottspolitiskt program 2013-2017**, t.ex. sid. 8.

ionsnedsättning samt barn och ungdomar med lägre socioekonomisk bakgrund än genomsnittet⁹.

I vilken grad som föreningslivet som helhet når upp till dessa mål saknas det heltäckande utvärderingar om. Relevanta studier om hur stor andel av barn och ungdomar som deltar i det föreningsliv som det offentliga ger stöd till saknas också. På kurser och konferenser och bland de förtroendevalda i kultur- och fritidsnämnderna m.fl. diskuteras dock ofta hur det går för föreningslivet.

Forskaren Tobias Harding skriver i Ungdomsstyrelsens skrift om kultur följande: ”Många tycker sig ana en flykt undan etablerade folkrörelser och kulturvanor”...”de organisationer som ungdomspolitiken byggdes upp kring riskerar enligt många att förlora sin medlemsbas”¹⁰. Harding påpekar också att tillväxten av det nya i ungdomars kulturskapande sker utanför etablerade organisationer och institutioner¹¹. I Kairos Futures skrift ”Framtidens förening 2020” står det: ”En mycket kortfattad och förenklad omvärldsbeskrivning ger vid handen att folkrörelser år 2011 inte är ett självspelande piano. Tydlig avmattning i tillväxt hos folkrörelser med hemvist i t.ex. politik, fackföreningsverksamhet, bildningsverksamhet (undantag SISU idrottsutbildarna) märks”¹².

Historiken Jan Lindroth brukar bl.a. i sina föreläsningar diskutera och analysera föreningslivets utveckling i de fyra faserna: startfas, tillväxtfas, mättnadsfas och tillbakagångsfas. Frågan är då om föreningslivet för barn och ungdomar befinner sig i en tillväxtfas, mättnadsfas eller i en tillbakagångsfas?

Syftet med den här forskningsrapporten är att undersöka:

1. Hur stor andel av barn och ungdomar som är med i en förening i dag och hur förändringen är över tid.
2. Vilka barn och ungdomar som deltar.
3. I vilken grad ungdomar har uppdrag i förening och hur förändringar ser ut över tid.

⁹ Stockholms stad, **Idrottspolitiskt program 2013-2017**, t.ex. sid. 4.

¹⁰ Ungdomsstyrelsen, **NÄR, VAR, HUR, Om ungas kultur**. sid. 113 och 123.

¹¹ Ungdomsstyrelsen, **NÄR, VAR, HUR, Om ungas kultur**. sid. 123.

¹² Kairos Future, **Framtidens förening 2020**, sid. 2.

Kapitel 2. Undersökningen

I det här kapitlet ska vi presentera undersökningsgruppen och diskutera hur medlemskap i förening ska mätas.

Undersökningsgrupp

Materialet som används i analyserna har hämtats från undersökningar sedan 1984 om Ung livsstil i mellanstadiet, högstadiet och gymnasiet. Studierna har genomförts av oss och kultur- och fritidsförvaltningarna (eller motsvarande) i form av enkäter som eleverna fyllt i under lektionstid i skolan. Vid genomförandet har vi eller personal från kultur- och fritidsförvaltningarna varit närvarande för att kunna besvara eventuella frågor. Urvalet av orter kan närmast ses som ett tillgänglighetsurval då det omfattar kommuner som valt att vara med i undersökningarna. Samtliga undersökningar har som mål att studera barn och ungdomars deltagande i föreningslivet och ungas övriga livssituation. I samtliga enkäter ingår vid sidan av dessa frågor som gäller elevernas sociodemografiska och sociala bakgrund, deras skolsituation och t.ex. hälsa.

Undersökningarna som den här studien bygger på är genomförda i Stockholm (897 700 invånare), Linköping (150 200), Norrköping (133 749), Helsingborg (132 989), Jönköping (130 798), Huddinge (102 557), Haninge (80 932), Täby (66 292), Kalmar (63 887), Lidingö (45 178) och Sävsjö (10 969). Studierna är genomförda i tillväxtkommuner med undantag av Sävsjö. Sävsjö tillhör de kommuner mellan 5000 och 10 000 invånare som förlorat invånare under perioden 1990- 2010¹³. Antalet barn och ungdomar i åldersgrupperna 7-19 år har också ökat i samtliga kommuner från första undersökningstillfället till senaste. Undantaget från detta är Sävsjö.

Urvalet av elever har genomförts som ett vägt klusterurval där klassen utgör urvalsenhet, vägt efter antal elever i klassen. Urvalsramen innefattar uppgifter om skola, klassbeteckning och antal elever i klassen. På gymnasiet ingår även uppgifter om program samt antal pojkar och flickor i varje klass. Urvalen omfattar ett lika stort urval av elever i varje årskurs på alla tre stadierna och genomfördes som ett sannolikhetsurval för att få en god geografisk spridning över skolor (och därmed även olika typer av bostadsområden) samtidigt som hänsyn tas till skolornas storlek. Både kommunala och friskolor ingår i urvalet. På gymnasiet har även eftersträvat att få en fördelning i urvalet mellan studieförberedande samt yrkesförberedande program (via stratifiering) som stämmer med den som gäller för kommunen i sin helhet. I studierna ingår på 1980-talet 8 256 elever, på 1990-talet 19 136, under åren 2000-2007 26 891 elever och från 2008 och framåt 34 584 elever. **Sammanlagt bygger den här rapportern på uppgifter från 88 867 barn och ungdomar.** Det externa bortfallet, som innefattar elever vilka var frånvarande vid den aktuella lektionen, varierar något men uppgår i genomsnitt i mellanstadiet till cirka 10%, i högstadiet till cirka 15% och i gymnasiet till cirka 20%¹⁴.

Vi kommer i den här rapporten i huvudsak att redovisa resultaten kommun för kommun. En av fördelarna med det redovisnings sättet är att vi kan se t.ex. om riktningen i förändringen i föreningsvanor över tid utvecklats åt samma håll i alla våra undersökningskommuner.

¹³ Kairos Future, **Framtidens förening**, sid. 4.

¹⁴ I mellanstadiet är bortfallet som högst 15%, i högstadiet som högst 25% och i gymnasiet som högst 30%.

Den här undersökningen bygger på studier i 11 kommuner. Det är alltså inte en riksrepresentativ undersökning. Kan då resultaten generaliseras till övriga kommuner framför allt när det gäller utveckling av andelen medlemmar i förening över tid? Om resultaten utvecklas likartat i de 11 kommunerna kan man troligtvis anta att det gäller för Sverige i dess helhet. Om dessutom utvecklingen i antalet aktivitetstillfällen inom RF-idrotten och antalet medlemmar i ungdomsorganisationerna går åt samma håll som det vi noterar i de 11 kommunerna stärks slutsatsen att resultaten går att generalisera till Sverige.

Att mäta medlemskap/aktivitet i förening

I alla våra studier sedan 1984 har vi ställt följande fråga till barn och ungdom:

1. Är du medlem i några föreningar klubbar, kyrkor?

(Om du är osäker om det är en förening du är med i när du utför din aktivitet så skriv ändå upp den här)

Nej Ja

Om ja, vilken/vilka föreningar/klubbar eller kyrkor är du med i, vad sysslar ni med för aktiviteter och hur aktiv är du?

Förening/Klubb	Aktivitet/idrottsgren	Hur många gånger <u>under de senaste 4 veckorna</u> har du deltagit i din/dina föreningars verksamhet (träning, tävling, möten, besök i klubblokalen osv)
1.		
2.		

Med förening avses i den här skriften en demokratiskt uppbyggd organisation. Exempel på en sådan organisation kan vara en scoutförening eller en bordtennisförening. Ofta är denna lokala förening ansluten till ett förbund t.ex. scoutförbundet eller svenska bordtennisförbundet. Det är alltså de föreningar som kan få eller får ekonomiskt stöd från det offentliga som vi undersöker i den här rapporten.

Elevernas svar i varje enkät har granskats av oss och anställd personal på fritidsförvaltningar eller motsvarande. En allmän tendens är att ungdomar i alla stadier, men framför allt i gymnasiet, i allt högre grad sedan 1984 inte vet vad som är en idrottsförening eller förening överhuvud taget. Eleverna upplever i allt högre grad att kommersiella eller kommunala gym är idrottsföreningar liksom att företagets utbud av olika former av aerobics och studieförbundens danskurser m.m. är föreningar. Många barn och ungdomar tror också att Kulturskolan är en förening. Vi och de anställda vid kultur- och fritidsförvaltningarna har strukit allt som inte är förening enligt vår och de bidragsgivande myndigheternas och kommunernas definition. Det är framför allt eleverna i storstäderna som i allt mindre grad vet vad som är en förening.

Läsaren bör observera att vi och flertalet andra forskare/utredare hanterar begreppet förening på skilda sätt¹⁵. Övriga forskare låter barn och ungdomar själva bestämma vad som är en förening. Det innebär självklart att de redovisar en högre andel ungdomar i förening än vad vi gör. Bland gymnasieelever i Stockholmsområdet kan skillnaden vara så stor som omkring 15

¹⁵ För en närmare diskussion se Blomdahl/Elofsson, **Hur många motionerar för lite och vilka är dom?** sid. 125-126.

procentenheter.

Det flesta forskare låtsas inte heller om att de redovisar en kraftig överskattning av andelen ungdomar i förening totalt och i en idrottsförening. SCB uttrycker dock i klartext att de **inte** undersöker organisationsformen förening. SCB skriver: ”I ULF mäts också barnens föreningsaktiviteter, vilket även inbegriper föreningsliknande aktiviteter, eftersom det ibland kan vara svårt för en förälder att avgöra om en viss fritidsaktivitet sker inom ramen för någon förening eller ej. Härigenom kan vi anta att föreningsaktiviteterna överskattas något. Speciellt gäller detta i storstäderna, eftersom utbudet av olika verksamheter som kan anta en föreningskaraktär är störst här”¹⁶. Idrottsforskaren Per Nilsson påpekar att han låter ungdomar själva avgöra vad som är en förening. Han skriver: ”Medlemskap i idrottsförening behöver t.ex. inte uteslutande avse föreningar inom Riksidrottsförbundets regi (även om det naturligtvis i detta sammanhang ligger närmast till hands). Istället blir det ungdomarna själva som får avgöra hur deras aktiviteter, i det här fallet medlemskap i skilda föreningar och organisationer, ska benämnas och klassificeras”¹⁷. Att flertalet forskare och utredare liksom SCB väljer att undersöka föreningsliknande former, trots att de vill undersöka föreningsliv, beror bl.a. troligtvis på att det kostar för mycket tid och pengar att avgöra om det ungdomarna uppger är förening eller inte. SCB liksom flertalet andra nöjer sig därför med att fråga ungdomarna om de är med i olika typer av föreningar, t.ex. är du med i en idrottsförening? Ungdomarna (eller deras föräldrar) uppmanas sedan att ”kryssa” ja eller nej på frågan. Ovanstående studier är alltså inte användbara för att göra utsagor om just hur många som är med i föreningslivet totalt, en idrottsförening och i övrigt föreningsliv¹⁸. Istället har de sitt värde i att de undersöker kulturformen föreningsliknande verksamhet. Det ligger utanför den här skriftens syfte att presentera hur andelen barn och ungdomar som deltar i föreningsliknande verksamhet har utvecklats över tid.

En fråga är om andelen medlemmar i förening kan ha underskattats därför att barn/ungdomar inte vet att de är med i en förening då de sysslar med föreningsaktiviteter. Detta verkar generellt knappast troligt när det gäller barn och ungdom över 10 år. För säkerhets skull har vi ändå gått igenom varje enkät för att se om barn och ungdom i den öppna frågan om ”viktigaste fritidsintresse” uppgett något som kan vara förening trots att de inte skrivit upp att de är med i någon förening i föreningsfrågan. Om de i frågan om viktigaste fritidsintresse har skrivit, t.ex. ”fotboll i min klubb”, har vi ändrat deras nej i föreningsfrågan till ja. Detta har dock skett i mindre än 50 fall i studierna under perioden 2008-2014. I denna studie ingår 34 584 barn och ungdom. Det motsatta problemet gäller, d.v.s. att man uppger att man är med i förening, trots att det inte är en förening.

En ytterligare fråga som måste ställas är hur väl barn och ungdomars svar stämmer när vi jämför registerdata med svaren i enkäter? När det gäller deltagande i Kulturskolan kan svaren i enkäter jämföras med registerdata. Det är ungefär fyra procentenheter färre som i våra studier anger att de är med i Kulturskolan än vad Kulturskolans register visar. Denna skillnad kan dock till stor del förstås. Om barnet före ifyllande av enkäten slutat i Kulturskolan svarar det att det inte är med. Samtidigt är de registrerat som deltagare Kulturskolans elevregister. Samma gäller för förening. När ett barn slutar i sin pingisförening efter t.ex. onsdagsträningen är den inte med när det på torsdagen fyller i enkäten.

¹⁶ SCB, **Fritid 1976-1991**, sid. 125-126.

¹⁷ Nilsson, P, **Fritid i skilda världar**, sid. 116.

¹⁸ Även i ungdomsstyrelsens enkäter får ungdomarna kryssa vilka föreningar de är med i. Dessa enkäter görs av t.ex. kommuner inom ramen för ungdomsstyrelsen LUPP- undersökningar.

Sverok (Sveriges roll- och konfliktspelsförbund) skiljer sig en hel del från övrigt föreningsliv. Hur är det då med överensstämmelsen mellan medlemskap i Sverok och svaren i våra enkäter? Det är färre som är medlemmar när vi jämför svaren i våra enkäter med Sveroks redovisningar till myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Detta kan delvis förklaras av samma sak som för både övriga föreningslivet och Kulturskolan. Den dag ungdomar har slutat är de nästa dag inte med när de besvarar våra enkäter. Vi är dock tveksamma om detta kan förklara hela differensen mellan Sveroks egen medlemsredovisning och svaren till oss. Det kan också eventuellt vara så att kopplingen mellan medlemskap i Sverok och att sitta hemma i grupp och spela är så vag att vissa ungdomar inte har uppfattat att de är med i Sverok. Om vi utgår från Sveroks siffror är cirka en (1) procentenhet mer med i övrigt föreningsliv än vad vi redovisar.

Vi arbetar i den här rapporten med medlemmar i ”idrottsföreningar”, ”övriga föreningar” och föreningslivet som helhet. Till kategorin övriga föreningar förs: friluftsföreningar, scouter, politiska organisationer, frikyrkan, nykterhetsföreningar, handikappföreningar, invandrарorganisationer, elevorganisationer, ”annan förening praktisk” (t.ex. dataföreningar och schack), ”annan förening idé” (t.ex. Unga Örnar, Vi Unga, fredsorganisationer, Amnesty) och ”annan förening kulturell” (t.ex. musikföreningar, körföreningar, film- och fotoföreningar), försvarsorganisationer, djurföreningar och patientföreningar (t.ex. allergiförbundet). Våra studier visar också att det finns ett mycket starkt samband mellan medlemskap i förening och aktivitet i förening bland barn och ungdomar¹⁹.

I den här rapporten jämför vi på sidorna 27 och 28 våra resultat med det lokala aktivitetsstöds utveckling i RF-idrotten och utvecklingen av antalet medlemmar i övrigt föreningsliv. Det är RF själva som redovisar det lokala aktivitetsstödet och myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor som redovisar antalet medlemmar i övrigt föreningsliv. I både fallen används uppgifter som redovisas av föreningarna själva. Här ska noteras att när dessa data ska användas för att beskriva utvecklingen över tid måste siffrorna korrigeras med hänsyn till totala antalet barn och ungdomar i Sverige vid olika tidpunkter. Detta gör Centrum för idrottsforskning när det redovisar det lokala aktivitetsstöds utveckling inom RF-idrotten. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor gör inte detta i de siffror vi har tillgång till. Frågan är hur dessa uppgifter - kring antal aktivitetstillfällen respektive antal medlemmar - med reservationer för att man tar hänsyn till gruppens storlek kan användas för att beskriva hur stor andel av barnen och ungdomarna som är medlemmar i föreningslivet.

Först måste vi konstatera att dessa tre mått mäter olika saker även om syftet i alla tre fallen kan vara att undersöka i vilken utsträckning det skett förändringar när det gäller hur stor andel av barnen/ungdomarna som fångas upp av föreningslivet. Vad andelen medlemmar mäter torde vara uppenbart efter vår tidigare diskussion. Detta mått är också direkt inriktat mot att undersöka hur många ungdomar som deltar i föreningslivet. De båda andra måtten studerar detta mer indirekt och utgår ifrån, när de i vissa fall används för att göra utsagor om andelen medlemmar i föreningslivet, att de deltagande ungdomarna är lika aktiva och att de är med i samma antal föreningar.

Antalet aktivitetstillfällen visar alltså den totala redovisade aktiviteten inom RF-idrotten. Den mäter alltså inte hur stor andelen av ungdomarna som är med i RF-idrotten. Antalet aktivitetstillfällen kan öka samtidigt som andelen medlemmar ökar, minskar eller är oförändrad, beroende på förändringar i deltagarnas aktivitet. På liknade sätt kan antalet aktivitetstillfällen

¹⁹ Bland vuxna är sambandet mellan medlemskap och aktivitet svagt eller mycket svagt.

minska samtidigt som andelen medlemmar ökar, minskar eller är oförändrad. Centrum för idrottsforskning visar att antalet aktivitetstillfällen minskar även efter korrigering för antalet barn och ungdomar²⁰. Finns det något i våra studier som kan ge oss vägledning vad detta står för? Studierna i alla våra kommuner visar att aktiviteten (antalet träningar i veckan) bland medlemmar i RF-idrotten inte minskat, snarare tvärtom. En rimlig tolkning av detta är att när antalet aktivitetstillfällen minskar så är det en relativt stark indikator på att andelen medlemmar också minskar.

Samma problematik gäller för antalet redovisade medlemmar i övriga föreningar. Antalet medlemmar kan öka, minska eller vara oförändrat utan att andelen barn/ungdomar som är med i förening förändras om det är så att de som är med förändrar sig när det gäller hur många föreningar de deltar i.

Här måste ytterligare en sak noteras när det gäller måttet antalet medlemskap som myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor redovisar. Tidigare krävde, så långt vi har översikt, flertalet av de organisationer som redovisar antalet medlemmar till myndigheten att medlemmarna betalade en medlemsavgift. Nu kräver inte den största organisationen Sverok att medlemmen betalar en medlemsavgift. I vilken grad det gäller de övriga organisationer som redovisar till myndigheten saknas det kunskap om. Det är viktigt att notera att antalet medlemskap som myndigheten redovisar inte står för samma sak på 1990-talet och i dag.

²⁰ Centrum för idrottsforskning, **Statens stöd till idrotten. Uppföljning 2012**. Se också, **Statens stöd till idrotten. Uppföljning 2013**.

Kapitel 3. Vad har hänt i samhället i stort under de senaste 30 åren?

Vilka viktiga samhällsliga förändringar har då skett under de 30 åren vi undersöker föreningslivets utveckling? Inom utrymmet för den här forskningsartikeln kan vi självklart bara behandla några stycken av de förändringar som berör fritidsområdet.

Den franske sociologen Emil Durkheim formulerade redan i början på 1900-talet hypotesen om att såväl arbetslivet som det sociala livet i framtiden skulle **differentieras**²¹. 1930 fanns det 18 specialidrottsförbund inom RF. 1960 hade antalet förbund ökat till 36. I dag 2014 är 70 specialidrottsförbund medlemmar i RF. Även inom specialidrottsförbunden har det i många fall blivit fler stilar/grenar. Inom ramen för Sverok växer också antal stilar. Vi ser även inom gymverksamheten, gruppträningen och dansen att antalet stilar har vuxit enormt. I Stockholmsområdet finns i dag minst 15 olika gymkedjor med omkring 150 gym. Antalet olika typer av skolor, daghem och fritidshem har också ökat drastiskt sedan 1985. Dessutom kan konstateras att antalet TV-kanaler, musikstilar liksom olika spelkategorier inom datavärlden också har ökat.

De flesta forskare är överens om att vi under perioden har haft en utveckling mot och ytterligare kommer att få en högre grad av **individualisering**. Kairos Future beskriver detta på följande sätt: ”I dag sker en övergång från kollektiva värderingar till ett samhälle där individen står i centrum. Det egna självförverkligandet blir allt viktigare och mycket tid och energi går åt till det egna livsprojektet”²². Författaren till skriften från Kairos Future menar också att detta kommer att medföra att färre vill ta på sig uppdraget att ta ansvar för helheten, d.v.s. sitta i föreningarnas styrelse. Vi ser även att individualiseringen sker inom lagidrotterna. Egna namn på matchtröjorna är vanligare allt längre ner i åldrarna liksom namn på fotbollsskorna i de högre divisionerna. Varje spelare har också sin egen unika målgest! De enskilda spelarna blir också allt mer varor på den internationella spelmarknaden.

En rad forskare hävdar att i takt med att produktiviteten höjs (vi tillverkar mer per tidsenhet) i näringslivet strävar vi efter att få uppleva allt mer per tidsenhet även på fritidens område²³. Vi benämner det här **marginalnyttan av tid**. I en rad olika idrotter kan vi se exempel på detta. Vi har fått sprint i längdåkning och orientering. Bordtennisen spelar nu varje set enbart till 11 poäng istället för tidigare till 21. De flesta möten är kortare i dag än tidigare inom ungdomsorganisationerna²⁴. Som tränare vet vi dessutom att ungdomar allt mer blir uttråkade om varje träningsmoment pågår för länge.

En annan viktig utveckling under de senaste 30 åren är att barn börjar i nästan all organiserad verksamhet på fritidsområdet i allt tidigare ålder. Vi kallar denna utveckling för **barnifiering**²⁵. I dag är det snarare regel än undantag att både föreningslivet och de kommersiella aktörerna har ett utbud för barn i 4- och 5-årsåldern²⁶. Orsaken till barnifiering ska troligtvis

²¹ Aron, E, ”Durkheim” i **Sociologiskt tänkande 2**.

²² Kairos Future, **Framtidens förening 2020**, sid. 5.

²³ Lundmark, L, **Tidens gång & tidens värde**, sid. 116.

²⁴ Några undersökningar som visar detta har vi inte sett. Däremot säger alla vi har frågat (ej slumpmässigt urval) att det är så.

²⁵ För en närmare presentation och diskussion se Blomdahl, U, **Från industrisamhälle till informationssamhälle**, sid. 27.

²⁶ Farsta FOC inbjuder nu till ishockeyskola för 3-åringar och Sjöstadens knattelopp i Stockholm till en löpövning för 2-åringar.

sökas bl.a. utifrån olika aktörers upplevelser av konkurrens. Ett annat viktigt skäl kan vara en allt starkare tro från föräldrar och föreningsliv om att en allt tidigare start i olika fritidsaktiviteter ska leda till att barn som tonåringar och sedan som vuxna ska bli allt mer aktiva både i idrott och i kultur. Vi benämner denna tro och handling **socialisationshypotes**. Mot denna hypotes kan då ställas en **knappethypotes**. Börjar barn i organiserad verksamhet vid väldigt unga år kommer de också att sluta i allt tidigare tonår eller redan i mellanstadiet. De söker alltså i tonåren det de hade knappt om när de var barn, d.v.s. fri tid från allt av vuxna organiserad fritid. Ungdomar i våra studier säger också att den viktigaste orsaken till att de slutar i föreningslivet är att de tröttnade²⁷. Detta kallar vi **mättnadshypotes**²⁸.

En rad forskare, bl.a. Tomas Furth, tyckte sig redan på 1990-talet kunna se att framtidens människa i allt högre grad kommer att söka sig till verksamheter som innehållsmässigt innehåller många **frihetsgrader**²⁹. Att en del ungdomar söker sig till gymverksamheter istället för idrottsförening skulle kunna vara ett exempel på sökande efter fler frihetsgrader. Gå på gym kan ungdomar göra, i motsats till deltagande i föreningslivet, när de vill, hur ofta de vill och dessutom kan de välja vilka övningar de önskar.

Erik Herngren menar också i sin skrift om framtidens förening 2020 att vi har en utveckling mot att rågången mellan marknadens aktörer och idéburna aktörer blir allt mindre markerad³⁰. Vi lägger till att den skillnaden har blivit allt mindre sedan åtminstone år 2000. Vi benämner denna utveckling **marknadsfiering av fritidsverksamheter**³¹. Marknaden arrangerar en rad olika fritidsverksamheter t.ex. gym, olika danskurser och gruppträningar och kolloverksamheter arrangeras av både kommun, föreningar och marknadens aktörer. En del föreningar försöker också, i konkurrens med privata företag, vinna en del av de upphandlingar som kommunen gör. Vi ser också när vi frågar ungdomar om ”vilka föreningar de är med i” att de allt mindre kan se skillnader mellan att betala medlemskap i en förening och betala ett medlemskort hos ett gymföretag. Vi kan också notera att föräldrar kan köpa sig fria från att hjälpa till i vissa föreningar.

En mycket tydlig förändring under vår 30-åriga undersökningsperiod är datorernas, Internets och mobilernas intåg i varje barns och ungdoms liv. Vi har till och med sedan 6 år tillbaka slutat fråga barn och ungdomar om de har egna datorer och mobiler eftersom över 95% hade det redan då. Under 2000-talet har de sociala sajterna och olika typer av dataspel blivit allt vanligare på nätet. Vi kallar detta **nätifiering av ungdomars fritid**. En av effekterna av nätifieringen är att ungdomar i allt större utsträckning använder sin tid till aktiviteter på nätet. I t.ex. Täby 2013 i högstadiet sysslar ungdomar i genomsnitt omkring 28 timmar varje vecka med antingen onlinespel/Playstation/Wii, surfa på Internet, aktivitet på Facebook/ Twitter/Instagram, spela/prata i mobilen eller ”messa”^{32 33}. Nätanvändningen ska ställas mot att de läser läxor 5 timmar i veckan och idrottar/motionerar 5 timmar. Nätanvändningen har också

²⁷ Ungdomarnas svar på varför de slutade i förening är likartade i de olika kommunerna och bland pojkar och flickor. I t.ex. Täby i högstadiet var den främsta orsaken till att de slutade ”jag tröttnade”. Det svarade 47%. Som andra orsak angav ungdomarna ”andra intressen” 31%.

²⁸ Se Blomdahl, U; **Från industrisamhälle till informationssamhälle**, sid. 28.

²⁹ Andersson/Furth/Holmberg, **70-talister, Om värderingar förr, nu och i framtiden**.

³⁰ Kairos Future, **Framtidens förening 2020**, sid. 5.

³¹ Se också t.ex. Wijkström, F, **Hybrider i civilsamhället**, sid. 95-122.

³² Det är viktigt att notera att ungdomarna kan göra några av nätaktiviteterna samtidigt. Det innebär att de sysslar med nätaktiviteter mindre än 28 timmar i veckan.

³³ Den här uppgiften och en del andra resultat i den här forskningsrapporten är hämtade från vår databank. Det innebär att vi inte kan hänvisa till någon forskningsrapport. Den intresserade läsare kan dock kontakta oss om den vill ha mer information.

bland högstadieläver i Stockholm ökat med 5 timmar sedan 2004. Att spela spel på nätet är också i dag det tredje viktigaste fritidsintresset (öppen fråga) för pojkar. En annan effekt av nätifieringen är att kommunikation mellan ungdomar, även inom vissa delar av föreningslivet, kan ske platsbundet³⁴. Detta är kanske tydligast inom ramen för Sveroks digitala spel.

Viktigt att notera är att Sveriges befolkning i dag i motsats till för 30 år sedan i allt större utsträckning består av människor som antingen själva är födda utomlands eller har föräldrar som är födda utomlands³⁵. En rad forskare menar att invandrare i mindre grad är bärare av både preferenser för och egna erfarenheter av organiserad fritidsverksamhet, t.ex. föreningsliv jämfört med de unga som liksom deras föräldrar är födda i Sverige³⁶. Arnstberg och Herlitz m.fl. hävdar att många av invandrarna är bärare av en fritidskultur som är mer inriktad på samvaro än på deltagande i organiserade fritidsaktiviteter³⁷.

³⁴ Se Erling Bjurströms diskussion i **Fritidens rum**, speciellt sid. 44-46.

³⁵ 1985 var det omkring 15% av ungdomar i högstadiet i Stockholm som hade föräldrar som båda var födda utomlands. Nu är det omkring 30%. Bland alla Stockholmare har andelen första och andra generationens invandrare ökat från 25% 2002 till 30% 2012.

³⁶ Se t.ex. Blomdahl/Elofsson, **Hur många motionerar/idrottare för lite och vilka är dom?** sid 103-107.

³⁷ Se Arnstberg, K-O, **Invandrare och fritid**, sid. 40-47 och **Svenskhet**, sid. 281-287 och Herlitz, G, **Svenskar**, sid 8-10.

Kapitel 4. Hur många når föreningslivet i dag?

Hur många barn och ungdomar är då medlemmar i en förening? I tabell 1 visar vi hur många som är med i förening totalt, i idrottsförening och i övrigt föreningsliv³⁸. Efter namnet på varje kommun redovisas inom parantes vilket år studien genomfördes.

Vi ser att andelen medlemmar i **förening totalt** minskar med ålder. I mellanstadiet varierar andelen mellan 54% och 79% i högstadiet mellan 44% och 65% och i gymnasiet mellan 29% och 56%. **Med i förening, när resultaten i samtliga kommuner läggs ihop, är i mellanstadiet 66%, i högstadiet 53% och i gymnasiet 42%.** Det kan också konstateras att pojkar är med i förening totalt i något större utsträckning än flickor. Observeras ska dock att flickor i någon kommun i alla tre stadierna är med i förening i lika hög eller högre grad än pojkar. Minst skillnader mellan pojkar och flickor kan noteras i gymnasiet.

I mellanstadiet är mellan 49% och 72% med i en **idrottsförening**, i högstadiet mellan 38% och 60% och gymnasiet mellan 26% och 50%. **Med i en idrottsförening, när resultaten i samtliga kommuner läggs ihop, är i mellanstadiet 61%, i högstadiet 47% och i gymnasiet 33%.** De små barnen står också för en större del av det lokala aktivitetsstödet än ungdomar i högstadiet och speciellt ungdomar i gymnasiet³⁹. Det kan också konstateras att pojkar är med i idrottsförening i större eller något större utsträckning än flickor. Observeras ska dock att flickor i någon kommun i högstadiet och gymnasiet är med i en idrottsförening i lika eller högre grad än pojkar. Minst skillnader mellan pojkar och flickor kan noteras i gymnasiet. Flickor är med i övrigt föreningsliv i något större utsträckning än pojkar.

I det sammanslagna undersökningsmaterialet är 11% av både mellanstadieeleverna och högstadieleverna med i det övriga föreningslivet. Motsvarande andel som är med i gymnasiet är 13%. När det gäller hur många som är med i ”övrigt föreningsliv” är det stora variationer mellan i vilken grad barn och ungdomar är med i olika kommuner.

³⁸ Barn och ungdomar kan självklart vara med i både i en idrottsförening och i någon förening som förs till övriga föreningar. Därför kan andelen ungdomar i idrottsförening plus andelen ungdomar i övriga föreningar blir mer än 100%.

³⁹ Centrum för idrottsforskning, **Statens stöd till idrotten. Uppföljning 2013**, sidorna 61-67.

Tabell 1. Andelen (%) barn och ungdomar som är med i förening totalt, idrottsförening och övriga föreningar efter stadium, kön och undersökningsår. (n= 34 584).

	Förening totalt			Idrottsförening			Övriga föreningar		
	Totalt	Pojkar	Flickor	Totalt	Pojkar	Flickor	Totalt	Pojkar	Flickor
Mellanstadiet									
Sävsjö (2014)	77	77	78	71	74	68	26	19	33
Jönköping (2012)	76	78	73	66	70	61	25	24	28
Täby (2013)	73	74	73	69	71	68	8	7	10
Huddinge (2009)	65	70	62	62	68	56	8	6	9
Linköping (2013)	65	67	62	59	63	55	11	10	13
Stockholm (2014)	65	74	56	61	71	50	12	12	13
Helsingborg (2012)	64	71	56	62	68	54	5	5	5
Haninge (2012)	54	58	50	49	56	43	7	3	11
Mellanstadiet totalt	66	71	61	61	67	54	11	10	12
Högstadiet									
Sävsjö	65	57	75	47	48	45	28	14	45
Lidingö (2011)	64	67	60	60	64	55	8	6	10
Jönköping	59	61	58	49	54	44	19	14	24
Kalmar (2013)	59	61	56	53	57	49	9	7	11
Norrköping (2009)	59	60	57	48	52	45	16	14	18
Täby (2013)	56	63	50	49	56	44	14	14	13
Linköping	52	52	53	47	48	47	10	8	12
Stockholm	47	52	43	41	47	34	11	9	14
Helsingborg	46	51	42	45	50	40	3	2	4
Huddinge	45	48	42	43	46	40	4	3	5
Haninge	44	40	48	38	38	39	7	4	10
Högstadiet totalt	53	56	51	47	51	43	11	9	13
Gymnasiet									
Lidingö	56	62	49	50	56	44	11	11	10
Täby	46	41	51	35	34	36	18	12	24
Norrköping	46	45	47	35	37	44	15	10	19
Jönköping	42	43	41	31	34	27	18	15	21
Helsingborg	42	43	41	37	38	36	7	6	9
Linköping	39	38	40	27	26	27	17	17	18
Huddinge	35	40	28	31	37	24	5	5	5
Haninge	29	32	27	26	30	23	4	4	4
Gymnasiet totalt	42	43	40	33	36	30	13	11	15

De flesta kommuner, Riksidrottsförbundet och många andra organisationer har som mål att nå pojkar, flickor och ungdomar med olika sociala förhållanden i ungefär samma grad. Våra och en rad andra studier, t.ex. Bengt Larssons, visar att barn och ungdomar i de högre socioekonomiska grupperna är klart överrepresenterade i både förening totalt och i idrottsföreningar⁴⁰. När resultaten i samtliga kommuner läggs ihop i studierna 2008-2014 är t.ex. 61% av flickor i socioekonomisk grupp ett i högstadiet med i en idrottsförening. Motsvarande siffror för flickor i socioekonomisk grupp två är 51%, för grupp tre 45%, för grupp fyra 24% och för socioekonomisk grupp fem 14%⁴¹. Det är flickor i de lägsta socioekonomiska grupperna som minst är med i en idrottsförening. Studierna visar också att de barn och ungdomar som bor med

⁴⁰ Se t.ex. Blomdahl/Elofsson, **Folkrorelserna och folket** och Blomdahl/Elofsson, **Hur många motionerar för lite och vilka är dom?** och Elofsson/ Blomdahl/Lengheden/Åkesson, **Idrottsrörelsens sociala struktur** och Larsson, B, **Ungdomar och idrotten: Tonåringars idrottande i fyra skilda miljöer.**

⁴¹ Till socioekonomisk grupp 1 förs de ungdomar som bor i villa/radhus och i familjen har tillgång till bil, sommarstuga och båt man kan sova i. Till socioekonomisk grupp 5 förs de ungdomar som i bor hyreslägenhet och

båda sina föräldrar är mest med i både förening totalt och i idrottsföreningar⁴². Av våra undersökningar framgår också att, även efter kontroll för social bakgrund, både pojkar och flickor bland första och även andra generationens invandrare är med i förening totalt och i idrottsförening i mindre grad än pojkar och flickor som själva liksom deras föräldrar är födda i Sverige⁴³. Invandrarflickor är med i mindre grad än invandrapojkar. Bland yngre tonårsflickor som liksom deras föräldrar är födda i Sverige är 52% med i en idrottsförening. Motsvarande andel bland andra generationens invandrarflickor är 22% och bland första generationens invandrarflickor 11%. Sambanden med social bakgrund är generellt svagare för övrigt föreningsliv än när det gäller idrottsförening. De barn och ungdomar som bor med båda föräldrarna är mest med men bilden är inte entydig⁴⁴. Barn och ungdomar vars föräldrar har små ekonomiska resurser är mindre med liksom första och andra generationens invandrare.

där föräldrarna inte har tillgång till varken bil, sommarstuga eller båt man kan sova i . För en detaljerad presentation av indelningen i de fem socioekonomiska grupperna se t.ex. Blomdahl/Elofsson, **Hur många motionerar för lite och vilka är dom?** sid. 29.

⁴² Elofsson/ Blomdahl/Lengheden/Åkesson, **Idrottsrörelsens sociala struktur**. Här redovisas resultaten mer i detalj.

⁴³ Elofsson/ Blomdahl/Lengheden/Åkesson, **Idrottsrörelsens sociala struktur**.

⁴⁴ Elofsson/ Blomdahl/Lengheden/Åkesson, **Idrottsrörelsens sociala struktur**.

Kapitel 5. Hur går det för olika typer av föreningar i dag?

I förra avsnittet visade vi hur många barn och ungdomar föreningslivet totalt, idrottsföreningar och övrigt föreningsliv når. Hur dominant är då idrottsrörelsen? I mellanstadiet står RF-idrotten bland pojkar för 91% och bland flickor för 84% av alla medlemskap i förening. Motsvarande siffror i högstadiet är 87% respektive 80%. Bland gymnasieelever står RF-idrotten bland pojkar för 75% och bland flickor för 65% av alla medlemskap i förening. Bland pojkar i alla tre stadierna står lagidrotterna för fler medlemskap än de individuella idrotterna. Det motsatta förhållandet råder bland flickor.

Av alla medlemskap i förening 1985 bland högstadieelever i Stockholm stod idrottsrörelsen för 68%. I dag är motsvarande siffra 79%. I mellanstadiet i Stockholm stod idrottsrörelsen 1985 för 77% av alla medlemskap och 2013 har siffran ökat till 85%. I Norrköping stod RF-idrotten för 61% av alla medlemskap i högstadiet 1985. 2008/2009 är siffran 74%. Idrottsrörelsens dominans har ökat över tid även i alla våra andra kommuner i Ung livsstil.

Övrigt föreningsliv har i våra studier sedan 1984 delats in i 14 olika föreningskategorier. Följande av dessa når inte 1 procent av vare sig mellanstadiet eller de ungdomar som går i högstadiet eller i gymnasiet: supporterklubb i idrott, friluftsförening, nykterhetsorganisation, invandrarorganisation, handikapporganisation, elevorganisation, ”annan förening praktisk” (t.ex. schack, dataföreningar), ”annan förening idé” (t.ex. fredsrörelsen, Amnesty, Unga Örnar), försvarsorganisationer, djurföreningar och intresseorganisationer (t.ex. allergiförbundet). De politiska ungdomsförbunden når tillsammans heller inte 1% av ungdomar i högstadiet. I gymnasiet når de politiska ungdomsförbunden 1,5%.

Frikyrkan, scouter och ”annan förening kulturell” (t.ex. musikföreningar, film- och fotoföreningar, föreningar för körsång, rollspelsföreningar) når i alla tre stadierna och/eller i minst två av stadierna 2% eller fler av barn och ungdomar. I tabell 2 visas hur många pojkar respektive flickor i de olika stadierna som är med i dessa föreningar.

Tabell 2. Andelen (%) barn och ungdomar som är medlemmar i scoutföreningar, frikyrkan och i annan förening kulturell i studierna 2008-2014 efter kön och stadium. (n=34 584).

	Scouter	Frikyrka	Annan förening kulturell
Mellanstadiet			
Pojkar	4,3	3,0	3,4
Flickor	3,9	5,7	3,9
Högstadiet			
Pojkar	2,0	4,4	2,2
Flickor	1,7	8,0	2,6
Gymnasiet			
Pojkar	1,0	5,3	1,5
Flickor	1,0	9,9	2,0

Vi ser att både andelen pojkar och flickor i scoutförening och ”annan förening kulturell” sjunker från mellanstadiet till gymnasiet när det gäller medlemskap. Frikyrkan avviker från detta mönster. Det är i gymnasiet som både pojkar och flickor är med i störst utsträckning. Flickor är med i frikyrkan i högre grad än pojkar. Andelen medlemmar i frikyrka är högst i det småländska bibelbältet, d.v.s. Sävsjö och Jönköping.

Kapitel 6. Segrar föreningslivet över tid?

Är det så att fler eller färre är medlemmar i förening totalt, i idrottsförening och övriga föreningar i dag än tidigare⁴⁵ Vi väljer här först att i detalj redovisa tre olika typer av kommuner. Stockholm väljer vi av det skälet att det är landets största kommun och att studier har genomförts där fem gånger sedan 1985. Jönköping för att de sedan 1994 har genomfört studier vart tredje år. Resultaten i Sävsjö redovisas separat för att det är en liten kommun i ett icke-tillväxtområde. I tabell 3 visar vi andelen i förening över tid i Stockholms stad⁴⁶.

Tabell 3. Andelen (%) barn och ungdomar som är med i förening totalt, idrottsförening och övriga föreningar i Stockholm från 1985 till 2013/2014 efter undersökningsår och stadium. (n= 27 841).

	1985	1991/1992	1998	2004	2013/2014
Förening totalt					
Mellanstadiet	67	63	65	70	65
Högstadiet	68	57	55	52	47
Idrottsförening					
Mellanstadiet	52	54	58	65	61
Högstadiet	57	48	49	47	41
Övrigt föreningsliv					
Mellanstadiet	27	Uppgift saknas	12	11	12
Högstadiet	23		10	10	11

I mellanstadiet var det flest medlemmar i förening totalt och i idrottsförening år 2004. Andelen mellanstadiet elever i övrigt föreningsliv var störst 1985. Flest högstadieungdomar var med i förening totalt, idrottsförening och övrigt föreningsliv för 30 år sedan.

I tabell 4 visar vi föreningslivets utveckling från 1994 i Jönköping.

⁴⁵ Läsaren kanske frågar sig varför kommunerna inte genomför studierna vart tredje år. Orsaken är helt enkelt att kommunerna av resursbrist inte klarar att genomföra studierna så ofta.

⁴⁶ I studierna i Stockholm 1985 och under 1990-talet undersöktes av resursskäl inte andelen ungdomar i gymnasiet som var med i en förening.

Tabell 4. Andelen (%) barn och ungdomar i förening totalt, idrottsförening och övriga föreningar i Jönköping från 1994 till 2012 efter undersökningår och stadium. (n=16 268).

	1994	1997	2000	2003	2006	2009	2012
Förening totalt							
Mellanstadiet	81	82	78	79	77	70	76
Högstadiet	73	72	69	68	67	59	59
Gymnasiet	71	62	57	61	51	47	42
Idrottsförening							
Mellanstadiet	70	69	67	71	65	60	66
Högstadiet	57	58	58	57	56	49	49
Gymnasiet	52	43	42	44	38	35	31
Övrigt föreningsliv							
Mellanstadiet	32	25	19	18	22	19	19
Högstadiet	28	25	19	18	22	19	19
Gymnasiet	32	29	20	23	19	16	18

Andelen barn och ungdomar som är med i förening totalt, idrottsförening och övriga föreningar är mindre i dag i Jönköping än tidigare. Föreningslivet i Jönköping nådde sin topp på 1990-talet.

Studien på Småländska höglandet i Sävsjö har genomförts bland högstadieelever 1993, 2004 och 2014. Andelen medlemmar i förening totalt har minskat från 80% år 1993 till 69% 2004 för att 2014 vara 65%. 1993 var 67% av högstadieeleverna med i en idrottsförening, 2004 57% och 2014 47%. Andelen medlemmar i övrigt föreningsliv i högstadiet har vid de olika undersökningstillfällena varit 29%, 21% och 28%.

Låt oss nu i tabell 5 visa hur utvecklingen för föreningslivet har varit i alla undersökta kommuner och stadsdelar i Ung livsstil⁴⁷.

⁴⁷ Stadsdelen Gubbängen undersöktes 1984. Se Blomdahl/Elofsson, **Fritidsmönster med avseende på kön och socialgrupp**, sid. 5. I studien ingår 138 mellanstadieelever och 221 högstadieelever. Bortfallet i studien är 8%. I studien 2013 ingår 121 mellanstadieelever och 230 elever i högstadiet. Bortfallet i studien 2013 är 14% respektive 15%

Tabell 5. Andelar (%) medlemmar i föreningstotalt, idrottsförening och övriga föreningar över tid. (n=88 867).

	Förening totalt		Idrottsförening		Övrig förening	
	%	+/- %	%	+/- %	%	+/- %
Mellanstadiet						
Gubbängen (1984-2013)	80-72	-8	73-69	-4	12-6	-6
Farsta (1985-2012)	73-56	-17	64-51	-13	20-6	-14
Stockholm (1985-2014)	67-65	-2	52- 61 ⁴⁸	+9	27-12	-15
Jönköping (1994-2012)	81-76	-5	70-66	-4	32-25	-7
Sävsjö (1993-2014)	88-77	-11	67-71	+4	40-26	-14
Haninge (1998-2012)	67-54	-16	60-49	-11	12-7	-5
Huddinge (1998-2009)	59 -65	+6	56-62	+6	6-8	+2
Helsingborg (2000-2012) ⁴⁹	61-64	+3	56-62 ⁵⁰	+6	10-5	-5
(Linköping) (2009-2013)	71-65	-6	67-59	-8	20-11	-9
Högstadiet						
Farsta (1985-2012) ⁵¹	64-42	-22	55-38	-17	22-6	-16
Gubbängen (1984-2013)	67-52	-15	58-48	-10	15-5	-10
Stockholm (1985-2014)	68-47	-21	57-41	-16	23-11	-12
Norrköping (1985-2008)	72-59	-13	57-48	-9	30-16	-14
Kalmar (1992-2013)	69-59	-10	54-53	-1	26-9	-17
Linköping (1992-2013)	65-52	-13	52-47	-5	10-10	0
Sävsjö (1993-2014)	80-65	-15	67-47	-20	29-28	-1
Jönköping (1994-2012)	73-59	-14	57-49	-8	28-19	-9
Haninge (1998-2012)	62-44	-18	54-38	-16	9-7	-2
Huddinge (1998-2009)	52-45	-7	46-43	-3	10-4	-6
Helsingborg (2000-2012)	59-46	-13	51-45	-6	13-3	-10
Lidingö (2003-2011)	68-64	-4	60-60	0	16-8	-8
Gymnasiet						
Jönköping (1994-2012)	71-42	-29	52-31	-21	31-18	-14
Haninge (1998-2012)	46-29	-17	40-26	-14	9-4	-5
Huddinge (1998-2009)	52-35	-17	45-31	-14	11-5	-6
Helsingborg (2000-2012)	51-42	-9	40-37	-3	19-7	-12
Lidingö (2007-2011) ⁵²	50-56	+6	41-50	+9	15-11	-4
Linköping (2009-2013)	48-39	-9	36-27	-9	18-17	-1

Vi ser att andelen **mellanstadiet** som är medlemmar i förening totalt, i idrottsförening och övrig förening, ganska oberoende av vilket år studierna startade, har minskat något i de flesta kommunerna. I **högstadiet** har andelen i förening totalt och i ”annan förening” minskat ganska mycket. Andelen högstadieungdomar i idrottsförening har också minskat. Detta gäller

⁴⁸ 2004/2005 var dock 65% av mellanstadiet eleverna i Stockholm med i en idrottsförening. Även i Stockholm minskar alltså andelen elever i idrottsförening med fyra procentenheter.

⁴⁹ 2003 och 2006 var dock 71% av mellanstadiet eleverna i Helsingborg med i en förening. 2009 var det 69% som var medlemmar. Jämför med dessa två åren är det 7 procentenheter mindre mellanstadiet elever som är med i en förening 2012.

⁵⁰ I Helsingborg 2009 var 66% av mellanstadiet eleverna medlemmar i en idrottsförening.

⁵¹ I Bertil Damberg's välgjorda studie 1977 i Farsta var 63% av högstadiet eleverna medlemmar i en förening. År 2012 var 42% med i en förening. I mellanstadiet var 76% med 1977. 2012 är det 56%. Se Damberg, B, **Farsta-projektet – för samverkan i närsamhället**. sid. 27.

⁵² Andelen i förening totalt och i idrottsförening ökar alltså på Lidingö i gymnasiet mellan 2007 och 2011. Huvudorsaken till denna ökning ska sökas i att ungdomar på de två gymnasierna startade var sin klubb i amerikansk fotboll. Dessa idrottsklubbar avvecklades dock när två gymnasier slogs ihop till ett 2012. Det är alltså mycket osäkert hur stor andel av gymnasieungdomarna som är med i förening 2014.

både bland pojkar och bland flickor. I **gymnasiet** är, när vi jämför med studierna på 1990-talet, tillbakagången störst när det gäller förening totalt och idrottsförening.

Har också antalet medlemskap minskat per ungdom över tid? Antalet medlemskap ska ses som ett kompletterande mått till andelen ungdomar som är med. I högstadiet 1985 i t.ex. Stockholm var antalet medlemskap per ungdom 1,05 och i Norrköping 1,10. Motsvarande siffror var i Stockholm 2013 0,62 och i Norrköping 2008/2009 0,76. Även i våra övriga kommuner har antalet medlemskap per ungdom minskat över tid⁵³. Antalet medlemskap bland dem som är med i föreningar har också minskat både bland pojkar och bland flickor. I t.ex. Jönköping har antalet medlemskap bland ungdomar i gymnasiet minskat från 1,57 år 1994 till 1,37 år 2012.

Vi ser alltså sammanfattningsvis att föreningslivet i Sverige inte når lika stor andel barn och ungdomar i åldersgrupperna 10-19 år som det gjort tidigare och att barn och ungdomar i mindre utsträckning är med i flera föreningar. Barn och ungdomar som är med i en idrottsförening är också i dag med i färre idrottsföreningar. Ju äldre vår undersökningsgrupp är, inom åldersgruppen 10-19 år, i desto högre grad gäller detta.

Centrum för idrottsforskning visar också i sin utvärdering att aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har sjunkit. Så här står det i deras utvärdering: ”En av huvudnyheterna i 2012 års uppföljning av statens stöd till idrotten är att aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har minskat sedan år 2008. Denna uppgift baseras på analyser av det statliga lokala aktivitetsstödet till idrottsverksamhet (LOK-stödet). Jämförelser med befolkningsstatistik indikerar att nedgången inte enbart går att förklara med hänvisning till olika ungdomskullars storlek. Jämförelsen mellan idrotter visar dessutom att minskningen rör samtliga stora barn- och ungdomsidrotter. Därtill är nedgången störst bland äldre ungdomar och hos flickor”⁵⁴. Våra studier visar att andelen medlemmar har minskat mer i de individuella idrotterna som grupp än i lagidrotterna som grupp. Ungdomsstyrelsens statistik om barn och ungdomsorganisationer (ej idrottsföreningar) tyder på en minskning av antalet medlemmar i bidragsberättigad ålder (6-25år). 1994/1995 var antalet medlemmar 697 851. 2014 är det 631 762. **Sammantaget visar resultaten att föreningslivet totalt, idrottsförening och övriga förening i barn- och ungdomsgruppen är i en tillbakagångsfas.**

Hur går det då för de olika enskilda 14 föreningskategorierna över tid? Här måste vi undersöka kommun för kommun. Det sammanslagna materialet 1985, 1992, 1998 eller i början av 00-talet och 2008-2014 består ju delvis av olika kommuner. Ingen av de 14 föreningskategorierna ökar i flera kommuner i minst ett stadium. Detta oberoende av vilket startår vi har i de olika kommunerna. Den samlade bilden är istället att de 14 föreningskategorierna antingen är i en mättnadsfas eller i en tillbakagångsfas.

Läsaren frågar självklart om vi i studierna 2008-2014 i den öppna frågan om vilka föreningar/organisationer/klubbar/kyrkor ungdomar är med i kan observera någon ny typ av förening i huvuddelen eller åtminstone i två av kommunerna i Ung livsstil. **Svaret på frågan är nej både inom idrotten och i övrigt föreningsliv.** Under 1980- och 1990-talet kunde vi däremot notera föreningar som växte starkt, t.ex. innebandy, golf och fotboll för tjejer och rollspelsför-

⁵³ I högstadiet i Kalmar var antalet medlemskap per person 1,12 1992 och 0,75 år 2013. I Jönköping var antalet medlemskap per ungdom 1994 i mellanstadiet 1,49 i högstadiet 1,17 och i gymnasiet 1,12. Motsvarande siffror 2012 är 1,24 i mellanstadiet, 0,86 i högstadiet och 0,57 i gymnasiet.

⁵⁴ Centrum för idrottsforskning, **Statens stöd till idrotten. Uppföljning 2012**, sidorna 35 och 36. Se också, **Statens stöd till idrotten. Uppföljning 2013**, sidorna 61-66.

eningar. Vi kan heller inte i den öppna frågan om viktigaste fritidsintresse notera något sådant. Vi kan dock i några få fall se att framför allt gymnasieelever uppger sig delta i någon aktionsgrupp eller kulturgrupp. Inte i något fall kan vi när samtliga kommuner tillsammans studeras se någon **ny** föreningsform som kommer upp till åtminstone en procent av de unga.

Kapitel 7. Hur många ungdomar har och har tidigare haft uppdrag i föreningslivet?

Stat, landsting och kommun ger ekonomiska bidrag till föreningslivet bl.a. av det skälet att de vill ge ungdomar inflytande och en skolning i demokrati. Vi har sedan första studien i bl.a. Stockholm och Norrköping för 30 år sedan undersökt i vilken grad ungdomar i högstadiet har olika typer av uppdrag i föreningslivet. I tabell 6 visar vi i de sammanslagna undersökningarna från 2008 till 2014 hur många av ungdomarna i högstadiet och i gymnasiet som har tre olika typer av uppdrag⁵⁵.

Tabell 6. Andelen (%) av alla ungdomar som har styrelseuppdrag, uppdrag i arbetsgrupp/kommitté eller är ledare/tränare i studierna 2008-2014 efter stadium och kön. (n= 27 463).

	Totalt	Pojkar	Flickor
Högstadiet			
Styrelse	1	1	2
Arbetsgrupp/kommitté	2	2	3
Ledare/tränare	6	4	7
Gymnasiet			
Styrelse	2	2	3
Arbetsgrupp/kommitté	3	3	4
Ledare/tränare	11	9	13

Få svenska tonåringar har styrelseuppdrag i föreningslivet. Det är även få ungdomar som har uppdrag i arbetsgrupp/kommitté. Däremot är det fler ungdomar, framför allt äldre tonåringar, som har uppdrag som tränare eller ledare. Flickor har uppdrag i större utsträckning än pojkar.

Låt oss då undersöka vad som har hänt med uppdragen i föreningslivet över tid. Här kan vi inte jämföra totalsiffror i det sammanslagna materialet 1985 och under perioderna 2008-2014. Orsaken till detta är att det delvis är olika kommuner som ingår i studien vid olika tidsperioder. I tabell 7 visar vi hur andelen med olika uppdrag har utvecklats över tid i Jönköping.

Tabell 7. Andelen (%) av alla gymnasieungdomar i Jönköping som har styrelseuppdrag, uppdrag i arbetsgrupp/kommitté eller är ledare/tränare efter undersökningsår. (n=5364).

	1994	1997	2000	2003	2006	2009	2012
Styrelse	11	11	8	5	4	3	4
Arbetsgrupp/kommitté	8	5	6	4	3	3	3
Ledare/tränare	16	13	10	10	12	8	8

Vi ser att andelen äldre tonåringar som har styrelseuppdrag eller uppdrag i arbetsgrupp/kommitté har minskat kontinuerligt i Jönköping över tid. Det gäller även bland yngre tonåringar i Jönköping (tabellen visas inte här). Andelen ungdomar i gymnasiet som är ledare eller tränare har också minskat.

⁵⁵ Fråga är ställd på följande sätt: Har du uppdrag i någon förening? Om ungdomarna har svarat ja har vi frågat om de siter i styrelse, ingår i arbetsgrupp/kommitté och/eller är ledare/tränare. Ungdomarna har också tillfrågats i vilken typ av förening de har uppdragen i. Om det inte är i en förening de har uppdrag i har vi struket ungdomarnas svar.

Även i övriga kommuner har andelen som har styrelseuppdrag och är medlem i arbetsgrupp/kommitté minskat⁵⁶. I Stockholm var det 1985 4% av högstadieeleverna som hade styrelseuppdrag. 2013 är det 1% som har styrelseuppdrag. Andelen som har uppdrag i arbetsgrupp/kommitté är 2% både 1985 och 2013.

Även om vi enbart undersöker de som enbart är med i förening minskar andelen som har något av dessa tre uppdrag i samtliga våra undersökningskommuner. 1994 var det t.ex. 16% av de i förening bland gymnasieelever i Jönköping som hade styrelseuppdrag. 2012 är det 9%. I Stockholm 1985 var det 5,4% av högstadieeleverna som var med i förening som hade styrelseuppdrag. 2013 är det 3,6%. Andelen som har uppdrag har minskat både i idrottsförening och i övrigt föreningsliv.

⁵⁶ I Norrköping bland ungdomar i högstadiet är motsvarande minskning när det gäller styrelseuppdrag från 6% 1985 till 1% 2008/2009. I Linköping är minskningen bland högstadieelever från 5% 1992 till mindre än 1 procent 2009. I Kalmar har andelen yngre tonåringar med styrelseuppdrag minskat från 6% 1992 till 1% 2013. Vi ser också att andelen som har styrelseuppdrag, är med i arbetsgrupp/kommitté och är ledare/tränare har minskat i de övriga kommunerna. Även i gymnasiet har andelen som är med i styrelse, arbetsgrupp/kommitté minskat. 1998 hade t.ex. 6% av samtliga pojkar i Haninge och 4% bland flickor styrelseuppdrag. 2012 var motsvarande siffra 0,9% bland pojkar och 0,4% bland flickor.

Kapitel 8. Sammanfattning och diskussion

Syftet med den här forskningsrapporten är att undersöka:

1. Hur stor andel av barn och ungdomar som är med i en förening i dag och hur förändringen är över tid.
2. Vilka barn och ungdomar som deltar.
3. I vilken grad ungdomar har uppdrag i förening och hur förändringen ser ut över tid.

Underlaget för den här rapporten är de 88 867 barn och ungdomar som har deltagit i våra studier i 11 kommuner sedan starten 1984⁵⁷. Bortfallen i studierna är i mellanstadiet omkring 10%, i högstadiet 15% och i gymnasiet omkring 20%.

I den här rapporten visar vi att omkring 66% av mellanstadiebarnen, 53% av högstadieungdomarna och 42% av gymnasieungdomarna är med i en förening i våra undersökningar 2008-2014. Variationen mellan kommunerna och i kommunerna är stor. Pojkar är med i förening i något större utsträckning än flickor i mellanstadiet och i högstadiet.

Med i idrottsförening är omkring 61% i mellanstadiet, 47% i högstadiet och 33% i gymnasiet. Pojkar är även här med i större utsträckning än flickor. I övrigt föreningsliv är omkring 11% med i både mellanstadiet och i högstadiet och i gymnasiet är 13% med. Flickor är med i övrigt föreningsliv i något större utsträckning än pojkar. Av alla medlemskap i förening står idrottsrörelsen för 88% i mellanstadiet, 83% i högstadiet och 72% i gymnasiet.

Föreningslivet i dess helhet och idrottsrörelsen når i störst utsträckning barn och ungdomar som bor med båda sina föräldrar, tillhör högre socioekonomiska grupper och är liksom sina föräldrar födda i Sverige. Även efter kontroll för social bakgrund är andra men speciellt första generationens invandrare underrepresenterade i förening totalt, idrottsförening och övrigt föreningsliv. Den sociala bakgrunden har mindre betydelse för deltagande i övrig förening än för deltagande i en idrottsförening.

Inte i något fall kan vi, när samtliga kommuner studeras både under perioden 2000-2007 eller 2008-2014, se någon **ny** föreningsform som når åtminstone en procent av de unga i flera kommuner.

Ser vi till undersökningarna under perioden 2008-2014 är andelen ungdomar i gymnasiet och har styrelseuppdrag 2%, uppdrag i arbetsgrupp/kommitté har 3% och 11% är ledare eller tränare. Motsvarande siffror i högstadiet är 1%, 2% och 6%. Vi ser att andelen ungdomar som har uppdrag i styrelse, eller sitter i arbetsgrupp/kommitté i föreningslivet har minskat. Detta gäller även när man tar hänsyn till att färre är med i förening.

Andelen barn och ungdomar i åldersgrupperna 10-19 år som är med i förening totalt, idrottsförening och övrigt föreningsliv har minskat ganska mycket. Dessa resultat förstärks av att antalet aktivitetstillfällen (LOK-stödet) har minskat i RF-idrotten sedan 2004 även efter hänsyn till befolkningsförändringar och att antalet medlemmar i övrigt föreningsliv minskat sedan 1993/1994. Inom ramen för övrigt föreningsliv har de 14 föreningskategorierna vi undersökt antingen stått still sedan 1990-talet eller gått tillbaka när det gäller andelen med-

⁵⁷ Det har varit betydligt fler kommuner som vid något tillfälle har deltagit i våra studier, speciellt på 1990-talet. Dessa kommuner har dock inte orkat följa upp sina studier under perioden 2000-2014.

lemmar. **Föreningslivet i Sverige tycks alltså vara i en tillbakagångsfas eller när det gäller vissa av de 14 föreningskategorierna i en mättnadsfas.**

Resultaten i den här forskningsrapporten ger anledning till en rad frågor som kan kopplas till de samhällsförändringar som vi nämnde inledningsvis⁵⁸.

Låt oss börja med varför föreningslivet når så många fler barn än framför allt äldre tonåringar. Det är först viktigt att notera att detta även gäller för Kulturskolan och för besök på bibliotek. **Socialisationshypotesen** får alltså ett begränsat stöd. Ungdomar och även barn säger redan i slutet av mellanstadiet i allt större utsträckning att de tröttnat på sin förening eller föreningar och på t.ex. Kulturskolan. **Mättnadshypotesen** får alltså stöd. Ungdomarna som slutar säger också i större utsträckning än tidigare att de vill pröva nya aktiviteter/saker på fritiden. Aktiviteter som innehåller fler **frihetsgrader**. Barn och ungdom säger också i större utsträckning än tidigare att de vill ta det lugnt. Det verkar alltså som barn och ungdomar i allt tidigare åldrar är mätta på att delta i organiserade verksamheter på fritiden. **Knapphets-hypotesen** får med åren allt starkare stöd. Till denna förklaring ska läggas, åtminstone för idrottsföreningar, att den bredd mellan egenvärden/kulvärden och investeringsvärde som erbjuds de små i takt med stigande ålder allt mer inriktats på investeringsvärde eller det sociologen Mats Trondman benämner ”idrottens interna kärnlogik”⁵⁹. Investeringsvärdena eller ”idrottens kärnlogik” svarar då dåligt mot de många ungdomarnas önskemål om kulvärden⁶⁰.

Hur ska man då förklara att pojkar är med i förening totalt och idrottsförening i större utsträckning än flickor och att flickor är med i övrigt föreningsliv i något högre grad än pojkar? Orsaken till att pojkar är mer med i förening totalt ska förstas utifrån att de i högre grad är med i en idrottsförening. Frågan blir då varför pojkar är överrepresenterade i idrottsförening och flickor i övrig förening? Svaret på de två frågorna ska sökas i hur pojkar och flickor skapar genus i förhållande till utbudet i de två olika föreningskategorierna. Vi ser i våra studier att pojkar i högre grad än flickor vill att kommunerna ska satsa på idrottsföreningar och idrottsanläggningar. Dessutom visar våra resultat att pojkar i högre grad än flickor anger att deras viktigaste fritidsintresse är idrott inom ramen för en idrottsförening. RF-idrotten med dess innehåll svarar alltså i dag mer mot pojkars sätt att skapa sitt kön än flickors. När pojkar skapar kön verkar det fortfarande viktigare, jämfört med flickor, att bli sedda via en idrottstävling, konkurrens med kropp och kanske möjligheter att få goda inkomster” via någon RF-idrott⁶¹.

Varför är flickor överrepresenterade i övrigt föreningsliv? Vid en närmare granskning av övrigt föreningsliv visar det sig att det bara är i frikyrka och i kulturell förening som flickor är signifikant mer med än pojkar. Hur ska vi då förstå detta? Låt oss först konstatera att flickor i högre grad än pojkar även vill börja i kulturföreningar och i frikyrkan. Dessutom vill flickor i mycket högre grad än pojkar att kommunerna ska satsa på kultur (t.ex. kulturföreningar). Kul-

⁵⁸ En del av de resultat vi presenterar här i slutdiskussionen är inte tidigare publicerade inom ramen för Ung livsstil. Det innebär att vi inte kan hänvisa till någon forskningsrapport. Den intresserade läsaren kan kontakta oss för att få mer information.

⁵⁹ Centrum för idrottsforskning, **Ett idrottspolitiskt dilemma. Unga, föreningsidrotten och delaktigheten**, sid. 7. Se också Blomdahl/Elofsson, **Hur många motionerar/idrottare för lite och vilka är dom?** och Engström, L-M, **Idrott som social markör**, t.ex. sid. 21-25 och 38-41.

⁶⁰ Exempel på investeringsvärden är långsiktiga satsningar, många träningar, tävla, vinna, rangordna och prestation och resultatiriktning.

⁶¹ Se en mer detaljerad analys i Blomdahl/Elofsson, **Hur många motionerar/idrottare för lite och vilka är dom?** sidorna 90-96. I alla kommuner och stadier tycker pojkar det är viktigare än flickor att tävla, vinna, spela med bästa laget, bli bäst och elitsatsa.

turföreningar och kyrklig verksamhet svarar alltså bättre i dag mot flickors preferenser än mot pojkars. Orsaker till detta ska troligtvis sökas i att flickor i kulturella verksamheter och delvis även i kyrkliga sammanhang i högre grad än pojkar kan söka svar på frågan om relationer, andlighet, kärleken och vuxenblivandet. Frågor som är centrala för flickor i genusskapandet⁶². I kulturen finns också de estetiska former som är mer viktiga för flickor i sitt identitetsskapande. Yvonne Maria Werner påpekar i sin studie om kyrka och religion att många kvinnor har sökt sig till frikyrkan för att de där får och skapar sig utrymme för omtanke om och arbete för medmänniskor⁶³. Alla våra studier visar att tonårsflickor i högre grad än pojkar tycker det sociala och medmänskliga engagemanget för andra är viktigare (t.ex. vara stöd för någon kompis). Frikyrkan ger flickor utrymme för detta.

Undersökningarna visar att barn och ungdomar i de högre socioekonomiska grupperna i högre grad än barn och ungdom i de lägsta socioekonomiska grupperna är med i förening totalt, i idrottsförening och i övrig förening⁶⁴. Orsakerna till detta ska sökas i att barn och ungdomar i högre socioekonomiska grupper i högre grad stimuleras (föräldrarna har själva varit med i högre utsträckning och tycker dessutom det är viktigare) till deltagande i både förening och Kulturskolan. Dessutom har barnen i de högre socioekonomiska grupperna i högre grad än i de lägre också stimulerats till och erövrat den långsiktighetskod som krävs för deltagande i skolliknande fritidsaktiviteter som förening och Kulturskolan. Den tredje orsaken till att barn och ungdomar i de högre socioekonomiska grupperna är överrepresenterade speciellt inom RF-idrotten ska sökas i de allt högre kostnaderna (medlemsavgift, träningsavgift, avgifter för tävlingar, avgifter för träningsläger o.s.v.) som krävs för deltagande⁶⁵.

Vi har också visat att första och andra generationens invandrare, även efter kontroll för social bakgrund, i mindre grad än de barn och ungdomar som liksom sina föräldrar är födda i Sverige är med i förening totalt, idrottsförening och övrig förening. Detta gäller både för pojkar och för flickor men invandrarflickor är med i minst utsträckning. Orsakerna till att första och andra generationens invandrarbarn är mindre med ska troligtvis sökas i att föräldrarna i mindre grad är bärare av erfarenheter från föreningsliknande verksamhet, att invandrarbarnen finns i områden med ett relativt lågt föreningsutbud och att ungdomarna själva tycker öppna verksamheter (t.ex. fritidsgård och bibliotek) är minst lika viktiga att delta i som förening⁶⁶. Första och andra generationens invandrarflickors mycket låga deltagande ska också förstås utifrån att den motionsform som de helst vill utöva, d.v.s. dans i liten grad erbjuds via föreningar.

Vår studie visar att trots att både idrottsföreningar och övriga föreningar förlorar medlemmar så blir allt mer av föreningsverksamheten idrott. Hur ska detta förstås? Vi ser att

⁶² För en närmare diskussion om flickor och kultur se Blomdahl/Elofsson/Eriksson, **PUNKTmedis- en utvärdering av en ungdomssatsning på Medborgarplatsens bibliotek i Stockholm**, sid. 199-122. Se också Elofsson, S, **Kultur åt flickor – idrott åt pojkar**.

⁶³ Werner, Y, **Kvinnlig domän eller manlig maktbas? Genus, kyrka och religion under 1800- och 1900-talet**.

⁶⁴ Se speciellt Elofsson/ Blomdahl/Lengheden/Åkesson, **Idrottsrörelsens sociala struktur** och, Blomdahl/Elofsson, **Hur många motionerar/idrottare för lite och vilka är dom?** sidorna 93-106 och Larsson, B, **Ungdomar och idrotten: Tonåringars idrottande i fyra skilda miljöer**.

⁶⁵ Några studier med små bortfall som visar att det blir dyrare att vara med i framför allt en idrottsförening har vi inte sett. Vi har dock frågat alla tränare och ledare vi känner om det blivit dyrare. Det entydiga svar vi får är att det blivit betydligt dyrare även om man tar hänsyn till inflationen. Det stämmer också med våra egna erfarenheter som tränare.

⁶⁶ Se en mer detaljerad analys i Blomdahl/Elofsson, **Hur många motionerar/idrottare för lite och vilka är dom?** sidorna 103-107.

satsningar på idrottsföreningar och idrottsanläggningar rangordnas högst och satsningar på övrigt föreningsliv lägst av unga själva i samtliga våra studier⁶⁷. Andelen som rangordnar satsningar på övrigt föreningsliv som högst har också minskat över tid. Vi kan också se att andelen som rangordnar satsningar på övrigt föreningsliv lägst ökat över tid. Ungdomar i alla våra kommuner säger också att deras föräldrar tycker det är viktigare att de är med i en idrottsförening än i övrigt föreningsliv⁶⁸. Vi ser också att ungdomar i allt mindre grad säger att de vill börja i många av de föreningar som vi klassificerat som övrigt föreningsliv. Det svagare stödet för övrigt föreningsliv i förhållande till idrottsföreningar ska sökas i att idrotten får en stark uppmärksamhet i media, att ungdomar kan drömma om att bli proffs inom tävlingsidrotten samt att alla vet att idrott/motion är viktigt för hälsan. Det är troligtvis också så att när det gäller barn i mellanstadiet har en del av övrigt föreningslivs innehåll och metodik tagits över av skolan, fritidsklubbar och fritidsgårdar.

Rubriken för den här rapporten är ”Segrar föreningslivet?” Svaret på frågan är alltså nej i åldersgrupperna 10-19 år. **Föreningslivet totalt, idrottsföreningar och övrigt föreningsliv är i en tillbakagångsfas.** Det gäller även huvuddelen av de 14 olika föreningskategorier som ingår i övriga föreningar och både för lagidrott och för individuell idrott. Vad kan huvudorsakerna till detta vara? På kurser och konferenser brukar tre förslag komma upp till föreningslivets tillbakagång. För det första att läxorna tar mycket tid i dag och allt längre tid vid en jämförelse med 90-talet och början av 00-talet. Inget i våra studier talar för detta. Även i en av de kommuner där eleverna har mycket höga betyg, Täby, läser 72% av högstadieläxorna läxor mindre än 4 timmar i veckan. Inget i resultaten för övriga kommunerna visar att tonåringar läser mer läxor nu än för t.ex. 10 år sedan. Det andra antagandet bygger på att föreningslivet tankemässigt reduceras till ishockey och fotboll. Orsaken till minskningen skulle då vara utslagning. Enligt ungdomarna själva är det både för t.ex. 15 år sedan och i dag omkring tre procent av dem som är med i en idrottsförening och ingen i övrigt föreningsliv som säger att det beror på att ledarna/tränarna säger att de inte platsade längre. Detta tyder knappast på att utslagning skulle vara en viktig förklaring. Det tredje förslaget till att andelen barn och ungdom som är med i föreningslivet minskar är att barn och ungdomsgruppen allt mer består av invandrare. Alltså en grupp av personer med lite erfarenheter av och preferenser för föreningsliv. Även detta förslag får inte speciellt starkt stöd i vårt forskningsprojekt. Barn och ungdomar som liksom deras föräldrar är födda i Sverige är också med i förening i dag i mindre utsträckning än tidigare. Däremot kan det till viss grad påverka vilka som börjar. Frågan kvarstår alltså varför andelen barn och ungdomar som är med i en förening minskar?

Parallellt med att färre är med i förening är det också färre som säger att de vill vara med i en förening. I Norrköping 1985 var det 35% som var ”mycket intresserad” av att vara med i en förening. 2009 var motsvarande siffra 23%⁶⁹. I Stockholm 1985 var motsvarande siffra bland ungdomar i högstadiet 26%. I dag är det 14% som säger att de är mycket intresserade i högstadiet. Förening som attraktiv struktur tappar alltså mark. Knyter vi an till individualiseringen kan vi tänka oss att det som är i kollektiv form attraherar mindre eller att kollektiva strukturer (t.ex. förening) som innehåller fler frihetsgrader attraherar mer. Inom ramen för idrottsförening får dock denna tanke inte stöd. De individuella idrotterna som grupp går tillbaka mer än lagidrotterna.

⁶⁷ I t.ex. Helsingborg är det bland ungdomar i högstadiet 39% som i första hand önskar att kommunen ska satsa på idrottsföreningar och idrottsanläggningar mot 3% för satsningar på övrigt föreningsliv.

⁶⁸ I studien i Kalmar bland högstadieläxorna säger 58% (stämmer precis + stämmer ganska bra) att föräldrarna tycker det är viktigt att de är med i en idrottsförening. Motsvarande siffra för övriga föreningsliv är 20%.

⁶⁹ Skalan är: mycket intresserad, ganska intresserad, inte speciellt intresserad och inte intresserad alls.

Frågan är då om fritidsmöjligheterna utanför föreningslivet ger större möjligheter att svara mot de viktiga samhällsförändringarna t.ex. differentiering, individualisering, marginalnytta av tid och sökande efter fler frihetsgrader. Vi vet att när föreningslivet stod på sin topp i ungdomsgrupperna, d.v.s. på 1980- och 1990-talet hade föreningslivet inte konkurrens av vare sig alternativa organiserade idrottsformer (t.ex. gym och gruppträning) eller nätifieringen. I dag sysslar ungdomar i högstadiet i genomsnitt ungefär 28 timmar i veckan med nättaktiviteter. Läsläsningen tar ungefär 5 timmar och RF-idrotten ungefär 7 timmar i veckan för medlemmarna.

Låt oss först diskutera konkurrensen som RF-idrotten har fått från gymkulturen. Vi kan se att samtidigt som andelen ungdomar som går på gym har ökat så har andelen ungdomar minskat i idrottsförening. Andelen högstadieelever som går på gym (minst 1 gång de senaste 4 veckorna) har i Stockholm ökat från 16% 2004 till 32% 2013. Vad är det då i gymkulturen som gör att en hel del äldre ungdomar föredrar den framför RF-idrotten? Vi ser att gymkulturen i högre grad svarar mot sökande efter frihetsgrader. Till gymmen kan tonåringar från 15 år gå när de vill, hur ofta de vill och de kan dessutom välja hur länge de vill utföra sin aktivitet. Ungdomar kan också hoppa över några månaders träning för att sedan återvända till gymmet. De kan också till gymmet ta med sig en kompis som aldrig tränat. Dessutom kan de börja vid vilken ålder som helst från de fyllt 15 år. Det mesta av detta i motsats till vad som utmärker deltagande i en RF-idrott.

Är det då så att lika många ungdomar regelbundet deltar i organiserade motionsaktiviteter (idrottsförening, dans, gruppträning och gym) som för t.ex. 10 år sedan? Har de bara bytt ut deltagande i idrottsförening mot gruppträning/dans/gym? Svaret på frågan är nej! Andelen högstadieungdomar och gymnasieungdomar som deltar i dessa motionsaktiviteter har minskat totalt när vi ställer krav på regelbundet deltagande (2 gånger i veckan)⁷⁰. Vi ser också att andelen ungdomar som deltar i förening totalt, Kulturskolan, fritidsgård, bibliotek och simhall har minskat både i högstadiet och i gymnasiet i Stockholms stad⁷¹. Detta bör troligtvis förstås utifrån att ungdomar, i takt med att de börjat i en rad aktiviteter i mycket tidig ålder, tröttnat och antingen bara vill vara eller söka sig till aktiviteter där de kan delta då och då. **Knapphetshypotesen** verkar på det här området också få stöd.

Nästa fråga är varför deltagande i nätkulturen attraherar mer än både idrottsförening och övrig förening? Svaret ska troligtvis sökas i att den svarar mot större möjlighet att söka sin unika stil (t.ex. spela olika typer av dataspel), genom differentiering, individualisering, marginalnyttan av tid samt sökande efter maximala frihetsgrader. Dessutom svarar nätet mot möjligheter att kommunicera med gamla kompisar, nya kompisar och att söka både gamla och nya kompisar. Kompisar är ju flickors viktigaste fritidsintresse och pojkars näst viktigare fritidsintresse. Orsakerna till föreningslivets tillbakagång ska sammanfattningsvis så långt vi kan förstå ses dels utifrån knapphetshypotesen, dels utifrån att aktiviteter utanför föreningslivet i större utsträckning ger möjligheter till differentiering, individualisering, marginalnyttan av tid (du kan byta innehåll så snabbt du vill) och att det där finns fler frihetsgrader.

Utmärkande för föreningslivet är också att vi inte i svaren från barn och ungdom finner något starkt växande under 2000-talet. Detta ska ställas mot att många specialidrotter och

⁷⁰ Andelen ungdomar som två gånger i veckan deltar i dessa motionsaktiviteter har minskat från 50% år 2004 till 43% 2013.

⁷¹ Andelen ungdomar i högstadiet som inte kontinuerligt deltar i dessa aktiviteter har ökat från 28% år 2004 till 44% år 2013. Även i de övriga kommunerna har andelen tonåringar som inte kontinuerligt deltar i dessa aktiviteter ökat.

ungdomsorganisationer startades under perioden från andra världskrigets slut till åtminstone 1980-talet och att många idrotter och en hel del ungdomsorganisationer under denna period befann sig i en tillväxtfas. Detta ska också ställas mot att vi så sent som på 1990-talet kunde se den starka tillväxten av barn och ungdomar i t.ex. innebandy, fotboll för flickor/kvinnor, golf och rollspelsföreningar. I Stockholm var innebandy 1991 den nionde största idrotten bland ungdomar i högstadiet. 1998 hade innebandy blivit den näst största RF-idrotten. Har då inte föreningslivet svarat mot differentiering och andra viktiga samhällsförändringar? På ett plan har både RF-idrotten och ungdomsorganisationerna gjort det. Antalet RF-förbund har ökat, antal stilar/tävlingsgrenar inom många specialidrottsförbund har ökat och antalet ungdomsorganisationer har också ökat. Ungdomar har alltså inom ramen blivit allt mer unika. Trots detta finner vi inte något starkt växande. Frågan är återigen varför? Ett svar skulle kunna vara att inget stort nytt kommer att växa inom ramen för föreningslivet beroende på att allt fler ägnar sig åt ett litet specialintresse i det krympande föreningslivet eller föreningsliknande verksamhet.

Den initierade läsaren frågar sig dock om inte Sverok har växt så mycket att den bör ses som utmärkande för det nya inom föreningslivet. Inom Sveroks ram kan ungdomar välja många olika typer av aktiviteter, de kan vara unika i sin inriktning, de kan snabbt välja spelformer, de kan börja i vilken ålder de vill, de kan utföra aktiviteten när de önskar, de kan utföra aktiviteten själv eller tillsammans med andra på nätet eller träffa andra i en lokal⁷². Dessutom är det extremt lätt att bilda förening inom Sverok. Inte heller kräver Sverok att de som är med ska betala någon medlemsavgift. Att Sverok står för något nytt när det gäller deltagande i förening är uppenbart⁷³. Det bör dock noteras att ganska få av ungdomarna i våra enkäter svarar att de är med i aktivitet som ryms inom Sveroks ramar⁷⁴. Hur ska vi tolka detta? För det första är det nog så att ungdomar själva upplever att de varit med i Sverok för en speciell aktivitet under en kort period. När de får frågan om vilka föreningar de är med i upplever de inte att de är med i Sverok⁷⁵. Så gör ungdomar också när de slutat i t.ex. Kulturskolan⁷⁶. Slutade ungdomen igår i Kulturskolan svarar de när den får enkäten idag att de inte är med. Det utmärkande för Sverok är att skillnaden mellan formellt medlemskap och upplevt är extra stort. Det andra troliga skälet till att Sveroks siffror är högre än våra är troligtvis att ett antal ungdomar varit med i en aktivitet inom ramen för Sverok utan att veta att de är med i föreningsaktivitet. Det utmärkande för det nya är kanske att relationen mellan föreningsformen och aktivitet är svagare än tidigare. Vi ser ju likartade fenomen mellan att som ungdom vara med i en studiecirkel i musik (den egna rockgruppen repar) och den ideologiska anknytningen till studieförbundet. Kommer vi inte i framtiden att se någon kollektiv form av organisering som växer starkt både i den delen av ungdomskulturen som är förening eller i någon föreningsliknande form? Svaret är att sannolikheten är mindre i framtiden än på 1990-talet.

Stat, landsting och kommuner önskar genom sitt ekonomiska stöd till föreningslivet i Sverige att många barn och ungdomar därigenom ska få delaktighet och inflytande. **Vi ser att mycket få ungdomar har inflytande och delaktighet via uppdrag i styrelse eller arbetsgrupp/kommitté. Andelen har dessutom minskat sedan 1980- och 1990-talen.** Något fler har in-

⁷² Se Bjurström, E, **Fritidens rum**, speciellt sid. 44-46.

⁷³ Även antalet medlemmar i Sverok varierar extremt. Enligt Ungdomsstyrelsen redovisade Sverok 2009 71 739 medlemmar, år 2010 86 847, år 2011 117 614, år 2012 174 657, år 2013 123 167 och år 2014 93 379 medlemmar.

⁷⁴ Om vi utgår från antalet medlemmar som Sverok redovisat till Ungdomsstyrelsen så skulle andelen i övrig förening öka med omkring en procentenhet.

⁷⁵ Det är alltså troligtvis inte något oegentligt som ligger bakom att Sverok redovisar så höga medlemstal.

⁷⁶ Det är åtminstone 4 procentenheter fler som säger sig vara med i Kulturskolan om vi jämför registerdata från Kulturskolan med svaren i våra enkäter.

flytande via ledaruppdrag eller tränaruppdrag. Vad är då orsakerna till att så få har centrala uppdrag och att även detta har minskat över tid? En orsak är att färre är med i förening. Detta kan dock bara förklara en mindre del av minskningen. Orsakerna till detta ska troligtvis sökas utifrån bl.a. individualiseringen, marginalnyttan av tid, sökande av frihetsgrader och den mindre åtskillnaden mellan föreningsliv och marknadens utbud. Den tilltagande individualiseringen och de egna livsprojekten gör att nyttan att ha centrala uppdrag för den enskilde ungdomen upplevs så liten att man tackar nej. Marginalnyttan av tid gör att individen vill ha snabbare belöningar än vad ett styrelseuppdrag oftast kan ge. Sökande efter frihetsgrader gör att ett kontinuerligt uppdrag ses som hindrande för det egna livsprojektet. Den allt mindre skillnaden mellan föreningarnas och marknadens aktiviteter gör att även föreningar ses som en serviceinrättning. Frågan varför ska jag ta ansvar här när jag inte behöver göra det på ett gym eller i ett företags kulturutbud ställs av ganska många och även en del ungdomar som vi själva är tränare för.

Segrar föreningslivet är rubriken för den här forskningsrapporten. Svaret på frågan är nej! När det är konstaterat ska vi inte glömma att föreningslivet attraherar väldigt många barn i mellanstadiet, många ungdomar i högstadiet och en hel del ungdomar i gymnasiet.

Litteraturförteckning

Andersson/Furth/Holmberg, **70-talister, Om värderingar förr, nu och i framtiden**, 1993, Natur och Kultur.

Arnstberg, K-O, **Invandrare och fritid**, 1991, Svenska kommunförbundet.

Arnstberg, K-O, **Svenskhet**, 1989, Carlssons.

Aron, R, **Sociologiskt tänkande 2**, 1977, Argos.

Bjurström, E, **Fritidens rum. Typografiska perspektiv på ungdomars fritidssocialisation och ungdomspolitiken**, Ungdomsstyrelsen 2011.

Blomdahl/Elofsson, **Fritidsmönster med avseende på kön och socialgrupp**, 1985, Sociologiska institutionen vid Stockholms universitet och forskningsenheten vid Fritid Stockholm.

Blomdahl/Elofsson, **Fritids- och kulturvanor i Eskilstuna - en studie av årskurserna 1-9**, 1987, Fritid Eskilstuna och sociologiska institutionen vid Stockholms universitet.

Blomdahl, U, **Folkrörelserna och folket**, 1991, Institutet för framtidsstudier och Carlsons bokförlag.

Blomdahl, U, "Från industrisamhälle till informationssamhälle. Vilka krav och preferenser möter fritidssektorn efter år 2000?" i Zetterberg, O, **Fritid i Ny Tid**, 1998, Sober.

Blomdahl/Elofsson, **Hur många motionerar/idrottar för lite och vilka är dom? En studie av den unga befolkningen i Stockholm, Haninge, Helsingborg, Jönköping och Lidingö**. 2007, forskningsenheten vid idrottsförvaltningen i Stockholms stad och institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet.

Blomdahl/Elofsson/Eriksson, **PUNKTmedis. En utvärdering av en ungdomssatsning på Medborgarplatsens bibliotek i Stockholm**, 2009, Kulturförvaltningen i Stockholms stad och institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet.

Blomdahl/Elofsson/Åkesson, **Spontanidrott för vilka? En studie av kön och nyttjande av planlagda utomhusytor för spontanidrott under sommarhalvåret**, 2012, forskningsenheten vid idrottsförvaltningen i Stockholms stad och institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet.

Centrum för idrottsforskning, **Statens stöd till idrotten. Uppföljning 2012**.

Centrum för idrottsforskning, **Statens stöd till idrotten. Uppföljning 2013**.

Claeson, Å, **Tenstaungdomars fritidsvanor**, 1998, Forskningsenheten vid fritidsförvaltningen i Stockholm.

Claeson, Å, **Farstaungdomars fritidsvanor**, 1999, Forskningsenheten vid fritidsförvaltningen i Stockholm.

Claeson, Å, **Fritidsvanor i Göteborg- en studie av årskurserna 1-9**, 1990, Fritid Göteborg och forskningsenheten vid fritidsförvaltningen i Stockholm.

Claeson Nordin, Å, **Deltar Stockholms barn och ungdomar i föreningslivet?** 2006, forskningsenheten vid idrottsförvaltningen och kulturförvaltningen i Stockholms stad.

Damberg, B, **Farstaprojektet- för samverkan i närsamhället**, 1979, Pedagogiskt utvecklingsarbete vid Stockholms skolor, nr 72.

Elofsson, S, **Ungdomars föreningsdeltagande - Vad har hänt sedan 2000?**, 2004, Skol- och fritidsnämnden i Helsingborg och institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet.

Elofsson, S, **Kultur åt flickor - idrott åt pojkar. En studie av socialisering i relation till kön och social bakgrund**, 2001, Forskningsenheten vid idrotts- och kulturförvaltningarna i Stockholms stad och institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet.

Elofsson, S, **Vilka ungdomar är med i förening? En studie av barn och ungdomar på mellan- och högstadiet samt gymnasiet i Helsingborg**, 2000, skol- och fritidsnämnden i Helsingborg och institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet.

Elofsson, S, **Vilka nyttjar inte det offentligt subventionerade fritidsutbudet och hur är deras hälsa och livskvalitet?** 2012, forskningsenheten vid idrottsförvaltningen i Stockholms stad och institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet.

Elofsson/Blomdahl/Åkesson/Lengheden, **Dricker ungdomar i idrottsförening mindre alkohol är de som inte är med i en idrottsförening?** 2014, forskningsenheten vid idrottsförvaltningen i Stockholms stad och institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet.

Elofsson/Blomdahl/Lengheden/Åkesson, **Idrottsrörelsens sociala struktur**, 2015, forskningsenheten vid idrottsförvaltningen i Stockholms stad och institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet. (kommande, publiceras 2015).

Engström, L-M, **Idrott som social markör**, 1999, HLS Förslag.

Engström, L-M, **Barn och ungdomars idrottsvanor i förändring**, Svensk idrottsforskning nr 4 2004.

Herlitz, G, **Svenskar. Hur vi är och varför vi är som vi är**, 1991, Konsultförlaget.

Kairos Future, **Framtidens förening 2020**, 2011.

Larsson, B, **Ungdomar och idrotten: Tonåringars idrottande i fyra skilda miljöer**, 2008, Pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet.

Lundmark, **Tidens gång & Tidens värde**, 1989, Författarförlaget.

Nilsson, P, **Fritid i skilda världar**, 1998, Ungdomsstyrelsen.

Regeringens proposition 2013/14:1, **Kultur, medier, trossamfund och fritid**.

Regeringens proposition 2013/14:191, **Med fokus på unga - en politik för goda levnads- villkor, makt och inflytande.**

Riksidrottsförbundet, **Framtidens idrottsförening. Slutrapport.** 2013.

Riksidrottsförbundet, **Idrotten vill**, 1997 och 2009.

SCB, **Fritid 1976-1991.**

SOU 2008:59, **Föreningsfostran och tävlingsfostran – en utvärdering av statens stöd till idrotten.**

Stockholms idrottsförvaltning, **Idrottspolitiskt handlingsprogram, 2006.**

Stockholms stad, **Idrottspolitiskt program, 2013-2017.**

Trondman, M, **Ett idrottspolitiskt dilemma. Unga, föreningsidrotten och delaktigheten.** Centrum för idrottsforskning 2011:3.

Ungdomsstyrelsen, **När, Var, Hur. Om ungas kultur. En analys av ungas kulturutövande på fritiden**, 2011: 1.

Weber, M, **Ekonomi och samhälle. Förståelsesociologins grund**, 1983, Argos.

Werner Y M, **Kvinnlig domän eller andlig maktbas? Genus, kyrka och religion under 1800- och 1900-talet**, 2012, Historiska institutionen vid Lunds universitet.

Wijkström, F, red, **Civilsamhället i samhällskontrakt. En antologi om vad som står på spel**, 2012, European Civil Society Press.

Bilaga 1. Antalet svarande i de olika kommunerna

Tabell B 1. Antalet svarande i Farsta (stadsdel i Stockholm) vid olika undersökningsår.

	1977	1985	1998	2004/2005	2012
Mellanstadiet	501	172		532	715
Högstadiet	492	254	213	421	635
Gymnasiet	407				400

Tabell B 2. Antalet svarande i Gubbängen (stadsdel i Stockholm) vid olika undersökningsår.

	1985	2013
Mellanstadiet	138	121
Högstadiet	221	230

Tabell B 3. Antalet svarande i Stockholm vid olika undersökningsår^{77 78}.

	1985	1992	1998	2004/2005	2008	2011	2013/2014
Mellanstadiet ⁷⁹	724	3 257	1 728	3 648			2 257
Högstadiet	1 263	5 030	3 828	3 511		481	2 390
Gymnasiet ⁸⁰		255		1 536	532		

Tabell B 4. Antalet svarande i Norrköping vid olika undersökningsår.

	1985	1990	1996	2008/2009
Mellanstadiet ⁸¹	375			
Högstadiet	766	623	311	1 194
Gymnasiet				667

Tabell B 5. Antalet svarande i Linköping vid olika undersökningsår.

	1992	2009	2013
Mellanstadiet		1 141	985
Högstadiet	761	1 427	1 141
Gymnasiet		689	1 419

Tabell B 6. Antalet svarande i Kalmar vid olika undersökningsår.

	1992	2013
Mellanstadiet	422	
Högstadiet	482	998

⁷⁷ Studier i vissa stadsdelar och mindre studier om Stockholm totalt har utöver det som redovisas här genomförts sedan 1985. Dessa redovisas dock inte här.

⁷⁸ I den här bilagan redovisas inte antalet elever i särskolan som besvarat våra enkäter i Stockholm, Tyresö, Jönköping, Haninge och Kalmar.

⁷⁹ I lågstadiet i Stockholm besvarades enkäten av 514 barn.

⁸⁰ En studie i gymnasiet genomförs i Stockholm 2014.

⁸¹ I lågstadiet i Norrköping besvarades enkäten av 310 barn.

Tabell B 7. Antalet svarande i Jönköping vid olika undersökningsår.

	1994	1997	2000	2003	2006	2009	2012
Mellanstadiet	464	424	430	674	703	730	713
Högstadiet	689	714	705	1 112	1 254	1 175	1 117
Gymnasiet	579	599	576	681	959	1 061	909

Tabell B 8. Antalet svarande i Sävsjö vid olika undersökningsår.

	1993	2004	2014
Åk 5	139		131
Åk 8	156	112	107
Åk 2 i gymnasiet	108		47

Tabell B 9. Antalet svarande i Haninge vid olika undersökningsår.

	1998	2004	2008	2012
Mellanstadiet	463	639	711	647
Högstadiet	433	585	671	515
Gymnasiet	361	449	765	444

Tabell B 10. Antalet svarande i Huddinge vid olika undersökningsår⁸².

	1998	2009/2010
Mellanstadiet	430	913
Högstadiet	400	778
Gymnasiet	380	769

Tabell B 11. Antalet svarande i Helsingborg vid olika undersökningsår.

	2000	2003	2006	2009	2012
Mellanstadiet	719	775	848	789	797
Högstadiet	739	766	821	740	732
Gymnasiet	811	864	833	659	821

Tabell B 12. Antalet svarande på Lidingö vid olika undersökningsår.

	2003	2007	2011
Mellanstadiet ⁸³	621		
Högstadiet	494	579	549
Gymnasiet ⁸⁴		476	554

⁸² En ny studie i Huddinge genomförs i mellanstadiet och i högstadiet i november och december 2014. Den nya gymnasiestudien genomförs i januari och februari 2015.

⁸³ Ingen studie är genomförd i mellanstadiet 2007 och 2011.

⁸⁴ Ingen studie genomfördes i gymnasiet 2003.

Tabell B 13. Antalet svarande i Täby 2013.

	2013
Mellanstadiet	678
Högstadiet	647
Gymnasiet ⁸⁵	1101

⁸⁵ Resultaten i den här studien bygger på de 535 gymnasieelever som bor och går i skolan i Täby.